

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

H. Smit, Barendrecht

Normaal en abnormaal

Het geloof als gave van God

In een dienst waarin de openbare belijdenis van het geloof plaatsvindt volgt op het Ja-woord van de belijdeniscatechisanten het uitspreken van de zegen van 1 Petrus 5:10. Aan het slot komt dan de lofverheffing van 1 Petrus 5:11 „Hem zij de kracht in alle eeuwigheid. Amen”. Zo is het goed. Evenmin als Jakob-Israël zullen we buiten de zegen van de Here ook maar tot iets in staat zijn. Hem alleen komt de lof toe, omdat de vreugde van de dag alleen aan Hem en niet aan onszelf te danken is. Ons eigen geloof een gave van God. Zo staat het ook letterlijk in Efeziërs 2:8. De Schrift wijst daar steeds weer op. Als Petrus de goede belijdenis heeft uitgesproken, dat Jezus de Christus is, de Zoon van de levende God, antwoordt de Here: „Zalig zijt gij, Simon Barjona, want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is” – Mattheus 16:17. Inderdaad, ons geloof ... gave van God!

Het ongeloof als abnormaliteit

Nu hebben we de neiging een verkeerde redeneerweg in te slaan. In ons denken zit zo vaak een rechtlijnig voortstappende robot opgeborgen! Als dan het geloof een gave is van God en als we het geloof en ook het blijven-bij-het-geloof alléén aan Hem te danken hebben en als het geloof niet voortkomt uit vlees-en-bloed, dan zullen we toch zeker kunnen vaststellen, dat het ongeloof te typeren is als de normale conditie van ons mensen. Het geloof als een – zij het zeer positieve – abnormaliteit. Het ongeloof als de – zij het negatieve – normale conditie. En dan laat de bijbel ons duidelijk zien, dat deze redenering niet klopt. We kunnen denken aan Markus 6:6, waar we vinden dat Jezus zich verwonderde over het ongeloof van de bewoners van Nazaret. Zou de Here zich verwonderd hebben over „de normale conditie” van ons mensen? Dat kun je natuurlijk niet volhouden. Men heeft het over de wijsheid, die aan Jezus gegeven is. Men heeft gehoord van de wondertekenen, die Hij elders heeft gedaan. Men heeft de tekenen van de Messiaanse tijd heus wel in zich opgenomen. Vergelijk daarvoor maar eens Mattheus 11:4 met Jesaja 29:18-19; 35:5-6; 61:1. Wat kon men daar in Na-

zaret anders doen dan in Jezus geloven en Hem met vreugde verwelkomen: „Gezegend Hij, die komt in de naam des Heren”? Maar ze komen niet over het feit heen, dat Hij hun stadgenoot is, de timmerman, de zoon van Maria, de broer van Jakobus en Josef en Judas en Simon – Markus 6:3. Hun stadgenoot die dus (!) maar niet zo’n hoge pretentie moet hebben! Zij móesten toch tot geloof komen! Zij nemen aanstoot aan Hem, omdat zo’n gewone (!) stadgenoot zijn gewone plaats maar eens wat beter moet beseffen. Dat maakt de verwondering van Jezus gaande. De geloofsconclusie zou de enige normale reactie zijn! Wat nu gebeurt is een boosaardig-ongezonde reactie, ongezond denken, ongezond voelen! 'Insane'! De Here, die de Vader de exclusieve eer geeft om Petrus' geloof, kan zich verwonderen over het ongeloof in Nazaret. Laten we de robot in ons denken de pas afsnijden en beide woorden laten staan!

Het geloof als normaal antwoord op de boodschap

In 1 Thessalonicenzen 2:13 dankt Paulus God, dat de Thessalonicenzen het hun gepredikte woord hebben aangenomen niet als een woord van mensen, maar – wat het inderdaad is – als een woord van God. In deze dankzegging komen enkele lijnen samen. Allereerst betuigt Paulus hiermee, dat ook de Thessalonicenzen hun geloof uitsluitend en alleen aan God te danken hebben en dat Hem dus ook alle dank moet worden toegebracht. Hun geloof ... gave van God. Inderdaad. Maar wat betekent het nu, dat ze tot geloof gekomen zijn? Zij hebben de gepredikte boodschap aangenomen niet als woord van mensen maar als woord van God. Zij hebben God op zijn woord geloofd. Maar let nu op dat tussenzinnetje: „wat het inderdaad is”. Zij hebben niet iets creatiefs gedaan! Zij hebben niet iets geschápen! Zij hebben alleen maar het woord van God als woord van God aangenomen! Dat is niets bijzonders, zou je haast zeggen. Heel normaal. Er waren er ook die niet geloofden. Zij kwamen tot een ongezonde en abnormale reactie op de boodschap van God. Zij wierpen de waarheid weg en zij weigerden de werkelijkheid te er-

kennen! Dat is abnormaal.

Weer treffen we aan die wonderlijke tweezijdigheid. Paulus dankt de Here God en Hem alléén voor ... de normale reactie van de Thessalonicenzen die tot geloof gekomen zijn. Zo moet je het toch wel zeggen. Uit zichzelf zouden zij niet zo gereageerd hebben! Maar je moet die uitdrukking 'uit zichzelf' niet door 'normaal' vervangen. De geloofsreactie als abnormaliteit.

Wat te doen met de beide lijnen?

Het geloof als gave van God. Het geloof als normale reactie op de boodschap. Het geloof aan God te danken en niet aan vlees en bloed. Verwondering over het ongeloof. Wat doen we nu met die beide lijnen? Met die lijn van het geschenk en met de lijn van de

35e jaargang – nr. 21
11 oktober 1991

In dit nummer

- 363 J. Bouma
Kerkverband en kerkorde (1)
- 365 J.J. Oostenbrink
Recht en kerk (2)
- 366 H. Algra
Veel vraagtekens...
- 368 D.W.L. Milo
De Tempeliers in Schotland
- 370 R.R. Ganzevoort
Onbesproken gedrag
- 372 P.J. van Kampen
Tweede verkenning in Roemenië
- 374 J.G. van der Land
De betrouwbaarheid van de historische gegevens in de Bijbel (1)
- 376 M.R. van den Berg
Jezus over de Farizeeën en Schriftgeleerden (1)

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging
Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijzen

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

normaliteit? Als ons overdenken geen praktisch nut heeft voor ons geloof en voor ons leven, dat is het niets waard. Ik geloof echt wel, dat het praktische nut aanwijsbaar is. Als men de lijn van het geschenk doortrekt en daarbij alléén blijft staan, dan kan men komen tot zo'n doodse berusting: Het ongeloof is dan eigenlijk alleen nog maar onmacht. We kunnen 'nu eenmaal' niet. Dan kun je nog wel praten over schuld, maar in feite ga je je moe en mat verontschuldigen! Onmacht verblindt de schuld en het zondebesef verkwijnt. Maar als we die beide bijbelse lijnen vasthouden, dan zit er in het ongeloof zo ontzettend veel opgeborgen. Onmacht – jazeker! Maar ook onwil – „Gij hebt niet gewild” – Lukas 13:34. Onmacht – zeker! Maar ook weigering – Deuteronomium 1:26. Onmacht – zeker! Maar ook boosaardige ongezondheid in denken, voelen en reageren – als bij de inwoners van Nazaret. Twee zinnen naast elkaar: „Zij kunnen het niet willen” en „Zij willen het niet kunnen”. Neen, de samenhang en het verband kunnen wij niet doorzien. Onze denkbots kiezen altijd weer voor het één of voor het ander: voor het geschenk of het gezonde denken, voor de afhankelijkheid van God of voor de normale reactie. En dan worden we met onze éénzijdigheid of zwaarlijdigheid of remonstrants. We moeten al die elementen van de bijbel laten staan. De afhankelijkheid van de Here betekent nooit, dat je dus (!) bent vrij te pleiten van boosaardige abnormaliteit als je de boodschap niet aanneemt. Het geschenk van de Here is wonderlijk. Maar in dat wonderlijke doet Hij ons zien wat récht voor ons staat. En Hij doet ons grijpen wat vlák bij ons is gebracht. Dat is de verschrikking van de zonde van het ongeloof: Niet zien wat vóór je staat. Uit alle donkere macht je ontworstelen aan wat linea recta naar je tóekomt. „Ach, ik ellendig mens!” Inderdaad. De doodsheid moet wijken uit onze zondebelijdenis! En dat kan als we de héle bijbel laten spreken!

Overwinning van verkeerde schroom

Het geloof: God doet ons in zijn genade normaal reageren, denken, gevoelen. Hij overwint onze abnormaliteit. Hoe vaak hebben we niet te worstelen met de gedachte, dat tóch het ongeloof eigenlijk normaal is en het geloof een soort positieve abnormaliteit als een wonderlijke kop op de gewone mens! Dan kunnen we ons geloof gênant vinden. We zijn dan niet meer op de góede manier vreemdelingen op deze aarde. We zijn eigenlijk zeer verlegen met die vreemde geloofskop op ons gewone mensenleven. We vinden dan dat ons geloof eigenlijk helemaal buiten ons denken en gevoelen en reageren staat en dat de geloofswereld een heel apart wereldje is. Dan zijn we ook bang om als getuigen van Christus voor het geloof uit te komen. Maar als we dat nu eens laten

stáán, dat God ons in zijn wonderlijke genade weer tot normale mensen maakt en dat Hij ons verlost van het ongezonde denken en reageren, dan raken we gelukkig onze angsten kwijt. Dan gaan we erg ons best doen om de niet-gelovige naaste in zijn hele leven aan te spreken: in zijn denken, gevoelen en reageren. We accepteren het niet meer, dat hij eigenlijk normaal zou zijn en dat wij met ons geloof eigenlijk uit het normale vlak verdwenen zijn. We gaan aan het werk om overal het normale en het abnormale goed onder de ogen te krijgen en te laten zien aan anderen. De kern van het werk van l'Abri, als ik het goed begrepen heb.

Een niet-gelovige kan met gloed de overtuiging uitdragen, dat de gehele wereld opgesloten is in het verband van oorzaak en gevolg en dat er nergens een plaats voor God is! We kunnen het doen zonder deze hypothese (dat God er werkelijk is), zo zei De la Mettrie eens. En dat heeft op vele bange christenen een diepe indruk gemaakt. Daar had je het normale denken, waar het geloof helemaal buiten staat! Maar als we van die angst verlost zijn worden we kritischer. Wat voor god (kleine letter!) heeft De la Mettrie eigenlijk buiten de deur gezet? Een god die om de aarde (die Hij toch zélf geschapen heeft!) heenloopt om een gaatje te vinden in de regelmatigheden (die Hij toch zélf gelegd heeft!) om zó bij ons binnen te komen – door dat gaatje heen! En als dat gaatje niet te vinden is, dan ... is God (god) er ook niet meer! Ongezond denken! Oneerbiedige boosaardigheid! 'Insane'! God heeft de macht grote opzienbarende wonderen te verrichten. Hij heeft ook de macht zijn doel te bereiken in het heel gewone verloop van de dingen en in de lijn van oorzaken en gevolgen. Want Hij is Góð!

Geloofd zij God!

Wij hebben als gelovigen de Here te loven en te prijzen. In een diepe nederigheid. Hij brengt ons genadig terug door zijn leven-gevende kracht. Tot het normale en echt-menselijke leven, waarvan wij door de zonde zo vervreemd waren. Tot het gezonde reageren, denken en gevoelen, dat door de zonde zo onbereikbaar geworden was. Wij konden het uit onszelf niet meer willen. Wij wilden het uit onszelf niet meer kunnen. Hij heeft ons teruggebracht. Door Jezus Christus onze Here! Laten we onze plaats innemen zonder vrees en angst.

J. Bouma, Kampen

Kerkverband en kerkorde (1)

Kerkverband, kerkrecht, kerkorde zijn door de bank genomen geen onderwerpen, die regelmatig in Opbouw worden aangesneden.

Een deel van de kerken reageert haast wat allergisch, als dit aan de orde gesteld wordt, een ander deel kijkt met een wat nostalgische blik terug op de tijd, dat een strak geordend kerkelijk leven gebruik was.¹

Ons kerkverband en ons Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS) liggen nogal eens onder vuur. Van verschillende kanten, zowel van binnenuit als van buitenaf tot in Zuid-Afrika en Australië toe, worden we bekritiseerd. Er deugt een heleboel niet, en dat zou de kleine oecumene, een samen optrekken met de Chr. Geref. Kerken en de Vrijg. Geref. Kerken, in de weg staan. De samensprekingen op hoog niveau met de chr. geref. en op laag niveau met de vrijgemaakten geven daar getuigenis van.

Met name art. 34 van het AKS² stelt de broederschap voor grote problemen. Zij proeven in dit artikel een vrijblijvendheid t.o.v. het kerkverband, waardoor het gezag van een meerdere vergadering wordt ondermijnd. In de volksmond heet het dat wij maar wat aanommelen, en ons niets aan elkaar gelegen laten liggen.

Ik zeg het wat overdreven, wetend, dat sommigen, die ons hierom bekritisseren, dat met een welmenend hart doen. Ik zou haast zeggen, uit zorg voor ons. Maar de teneur van de doorsnee kritiek is niet opbouwend, en dat is vaak pijnlijk om te horen.

Geestelijk uitgangspunt

Naar mijn vaste overtuiging hebben we als Ned. Geref. Kerken d.m.v. het AKS een kerkverband tot stand willen brengen, dat beantwoordt aan bijbelse principes. In het woord-vooraf van het AKS wordt gezegd: „De kerken zullen niet over elkaar heersen maar elkaar de hand reiken, om ook in haar diensten en in het verkeer met elkaar weerstand te kunnen bieden aan de toenemende verwarring der geesten.” En „Dit betekent, dat niet de heerschappij van structuren, maar evenmin de heerschappij van personen of groepen haar kansen mag krijgen. De 'Preambule' wijst uitdrukkelijk de tirannieke eenheidsdwang af, maar spreekt ook uit, dat de gemeenten zich willen voegen naar het Schriftuurlijk onderwijs voor een geordend kerkelijk samenleven – opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het Verbond van de Here mogen houden.”

Een geestelijk uitgangspunt, dat de basis vormt van een geheel van afspraken voor het onderlinge verkeer

van kerken. 'Geestelijk' wil niet zeggen vluchtig of vaag, maar naar de Geest van God. In de gezindheid, die van boven is. Ook voor het ordenen van het kerkverband gelden de woorden: het is de toon, die het doet!

Een volmaakt kerkverband bestaat niet, evenmin een volmaakte kerkorde. En op papier kan het er nog zo mooi uitzien, de praktijk van het kerkelijk leven bepaalt net zo goed de echtheid ervan.

Het kan zijn, dat ons AKS niet in elk opzicht de toets der kritiek kan doorstaan, maar het is ronduit ergerlijk, zo niet lasterlijk, wanneer men het AKS ongereformeerd wil noemen. Kritiek mag, moet zelfs, maar dan wel vanuit de gezindheid om op te bouwen, bedoeld als een vorm van christelijke burenhulp. Wat dat betreft is de kritiek van de Dopperkerken in Zuid-Afrika en van sommige chr.-gereformeerden heel goed te verteren.

Het AKS is een echte gereformeerde kerkorde, alleen wat minder robuust en massief als de DKO. Die DKO is een dijk van een kerkorde, waarin alles is geregeld, dank zij een eeuwenlange aanslibbing. Ons AKS is als regelgeving terughoudend en beperkt, zoals ds. De Jong het een paar weken geleden in Opbouw kernachtig formuleerde

Calvijn

Wat het AKS tot een gereformeerde kerkorde maakt, laat zich heel mooi toelichten met een omschrijving die Calvijn van de kerkorde (c.q. kerkrecht) gegeven heeft. „Het kerkrecht en de kerkorde bedoelen de voortgang van de prediking in de meest brede zin van het woord te bevorderen en zelfs te waarborgen. Omgekeerd is de prediking in deze ruime zin ook het middel waardoor recht en orde gevestigd worden en hun waarde ontvangen.”³

Calvijn keert zich met zijn opvatting allereerst tegen de overheidsbemoeienis. Kerkregering is een geestelijke wijze van besturen en dat maakt een relatieve zelfstandigheid van de kerk en haar organen wenselijk en noodzakelijk. Dit tegenover de stedelijke overheden, die graag een forse vinger in de kerkelijke pap steken.

Maar interessanter is de opvatting van Calvijn in verband met zijn stellingname tegen Rome (i.c. de paus). „Tegenover de pauselijke kerk legt Calvijn nadruk op de vrijheid, die ook in de kerkelijke wetgeving moet worden nagestreefd. De vrijheid in Christus mag door kerkelijke besluiten of regelingen niet worden teniet gedaan. De garantie voor deze vrijheid ligt in de binding aan Gods Woord: de gelovigen moeten door één wet der vrijheid, nl.

door het heilige woord van het evangelie geregeerd worden, indien zij de genade, die zij eenmaal in Christus hebben verkregen, willen behouden.”

Voor Calvijn (en in zijn spoor de geref. traditie) moeten kerkorde en kerkrecht dienstbaar zijn aan de prediking. De kerk is er immers om de mensen te leren. En de kerkelijke tucht is bedoeld om een naar Gods Woord gestileerd discipelschap te kweken. Dit is precies wat ds. De Jong in zijn artikel bedoelde met de woorden: „Het kerkverband is een Geestelijke zaak en wij vertrouwen die als het er op aankomt alleen aan Jezus Christus zelf toe.”⁵

Nogmaals, het AKS is geen volmaakte kerkorde, daar hebben we ook niet naar gestreefd, als het maar beantwoordt aan deze geestelijke bedoeling van kerkregering. Ik ben er van overtuigd, dat de sobere regelgeving in het AKS dienstbaar is aan de voortgang van de prediking, en in de praktijk doet ze niet onder voor de kerken, die leven onder het regime van de oude DKO, of op de DNO geënte kerkorden, zoals de N.H. Kerk en de Geref. Kerken (syn.) in Nederland.

Noten:

1 Ik denk in dit verband aan de opmerking van ds. A. den Boer bij zijn overgang naar de Chr. Geref. Kerken, dat hij ons kerkverband, onder het AKS, te vrijblijvend vindt. (Zie hiervoor o.a. Opbouw van 13 sept. in de reactie van ds. De Jong daarop.)

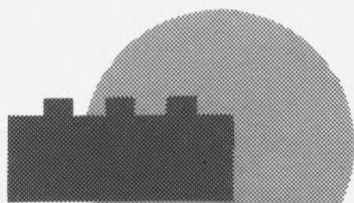
2 Art. 34 luidt: „Een besluit van de regionale of landelijke vergadering zal door de plaatselijke kerken bekrachtigd worden en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met de Heilige Schrift of ook als het niet overeenstemt met het AKS. De kerk die een besluit niet bekrachtigt om boven genoemde redenen, of niet kan uitvoeren om redenen, die het welzijn van de gemeente betreffen, zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven.”

M.n. de laatste zinsnede „het welzijn van de gemeente betreffende” zou vrijblijvendheid in de hand werken.

3 Geciteerd door W. van 't Spijker in het art. 'De opvattingen van de Reformatoren' in 'Inleiding tot de studie van het kerkrecht'. W. van 't Spijker, L.C. van Drimmelen (red.), Kok, Kampen, blz. 101.

4 W. van 't Spijker a.w. blz. 100.

5 Opbouw 13 sept. 1991.

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegeman

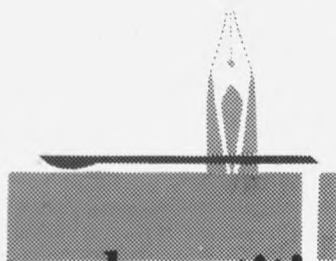
Post uit Rwanda

Slang

Het is 6 uur, ik zet de borden op tafel. „Eten“, roep ik ondertussen en „Jongens, staan jullie fietsen binnen?“ Zoef, daar komen Matthijs en Gersom aanhollen. Ze gaan gauw hun fietsen in de garage zetten. Het is bijna donker en dan moet de boel op slot zijn. „Mammaaaa!!!“ klinkt het ineens uit de garage. Ik schrik er niet zo erg van. Er wordt hier wel vaker heel hard geroepen en als ik elke keer zou moeten rennen, dan liep ik de hele dag heen en weer. Maar nu klinkt het toch wel serieus, nu roepen de jongens samen:

„Kom gauw, een slang!“ Ik loop naar buiten en tegelijk komt Jonathan aanvliegen uit zijn kamer en Dick uit de studeerkamer, allemaal naar de garage. Gersom en Matthijs wijzen alle twee naar een klein putje onder het kraantje. „Daar is hij ingekropen.“ „Echt waar?“ Dick en ik kijken elkaar aan. Moeten we dit geloven? De jongens zien er niet uit of ze een grapje maken. „Hoe groot was hij?“ Gersom en Matthijs houden alletwee hun armen wijd ongeveer even ver, ongeveer een meter. „Wat voor kleur?“ „Grijs en zwart“ zeggen ze tegelijk. Ja, het moet waar zijn. We kijken nu met ons vijven naar dat putje, maar we zien niks, zelfs geen puntje staart. „We moeten eerst maar even zorgen dat hij daar niet meer uitkomt“ zegt Dick. Hij pakt een stuk karton achter uit de garage. „Jongens halen jullie eens even een paar stenen.“ Al gauw ligt het stuk karton over het putje en alle stenen erbovenop. We moeten maar afwachten, misschien heeft Yohanni morgen een idee als hij komt werken. De deur gaat op slot. O wacht, nu staat er nog een fiets buiten! Deur weer open. „Stop!“ roep ik, „doe eerst het licht aan!“ „Waarom?“ „Nou, je weet toch nooit, misschien is er een hele slangefamilie.“ De jongens lachen me uit. „Als mamma een slang

ziet draait ze meteen alle schoenen om om te kijken of die wel leeg zijn“ maar ze doen wel snel het licht aan. Je kunt wel stoer doen maar niemand heeft zin om in het donker op een slang te gaan staan. De volgende morgen, als Yohanni komt om half 8 pakken de jongens de sleutel van de garage, hij moet meteen gaan kijken. Yohanni pakt voor de zekerheid maar een dikke stok. De garage is nog niet open of daar hoor ik weer „Mamma!!!“ Als ik kom kijken – en ik liep snel hoor deze keer – is de slang al dood. Het karton met de stenen liggen nog netjes op het putje. „Waar zat-ie?“ vraag ik verbaasd. „Hier, naast het karton, hij heeft toch een gaatje gevonden.“ De dode slang beweegt nog een beetje, dat doen ze altijd. Voor de zekerheid geeft Jonathan hem nog even een mep. „Zeg, ik dacht dat jij een dierenbeschermer was“ zegt Matthijs, want Jonathan praat vaak over dieren. Jonathan kijkt naar de slang en naar de stok en weer naar de slang en dan weet hij het antwoord: „Ik ben ook een mensenbeschermer“ zegt hij.

Pastorale notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

Karl May en Peretti

Als jongen heb ik de boeken van Karl May stuk gelezen. Ze vertoonden alle hetzelfde patroon: het edele opperhoofd der Apachen, Winnetoe, en zijn Duitse vriend Old Shatterhand, raken in de macht van de afschuwelijke Comanches. Ze staan op het punt te worden gescalpeerd. Op het laatste moment echter weten ze zich door list en dapperheid te bevrijden en daar is dan het happy end. Die verhalen gaven me een kick. Het loonde dus de moeite om fair en ridderlijk te blijven en je hersens te gebruiken: geen paniekvoetbal dus – excuus: het was korfbal – en: van je hela hola, houdt er de moed maar in! Tussen haakjes: ik had toen nog geen kennis aan edelgermanerei met een christelijk sopje overgoten! Ik wil het in deze PN echter hebben

over Peretti en zijn tweede roman: *Piercing the Darkness* (Ze doorboorden de duisternis). Het is weer een rode-oortjes-boek geworden. Het patroon is gelijk aan dat van de Karl May's. Demonen en goddelozen doen een wetenschappelijk goed voorbereide aanval op Bacon's Corner, een Amerikaans stadje. Ze willen daarvan een centrum maken van New Age-denken: ontplooi bij jong en oud de goddelijke kern, want in ieder mens is God. De hoofdpersoon is een jonge vrouw: Sally Roe, die geheel in de macht van dit denken, een leerplan ontwikkelt voor de basisschool. Thema: alles wat we te doen hebben, is bij de kinderen de bronnen ontsluiten van het goddelijke (zelfrealisatie). Sally leeft zich uit in spiritisme en sjamanisme en valt daardoor ten prooi aan helse angst en zielepijn. Ze komt tot zichzelf. Hoewel ze bij lange na nog geen christin is, wil ze de kinderen van de christelijke school in Bacon's Corner beschermen tegen het leerplan dat ze zelf geschreven heeft. De wetenschappelijke top van de New Age-actie probeert de afvallige te hersenspoelen. Als dat mislukt, vatten de hoogstaande dames en heren zelfs het plan op haar uit de weg te ruimen. Maar Sally wordt beschermd, door goede machten wonderlijk omgeven. Intussen is de gemeente van Bacon's Corner in de crisis gekomen. Het schoolhoofd, de vrome weduwnaar Tom, wordt zonder enig bewijs be-

schuldigd van incest. Zijn kinderen worden hem ontnomen. Roddel en achterklap dreigen de kerk te verwoesten. Nu blijkt dat de Here soeverein en overmachtig Sally Roe kiest om Zijn werktuig te zijn. Volgt dan een razend spannende ontknoping en er schemert zelfs een happy end. We stoten weer op het Old-Shatterhand-motief. De helden zijn nu echter geen supermensen, maar engelen, die strijden in de naam en de kracht van de levende Heer. Ze kunnen hun macht alleen inzetten als de gemeente volhardt in het gebed. Als dat – eindelijk! – gebeurt, zijn ze oppermachtig. Dit boek geeft me weer een kick. Die van de psalmen en Romeinen 8: we kunnen geweid worden als slachtoffers, maar in Christus zijn we meer dan overwinnaars. In vind deze roman knapper dan de vorige. Maar vooral: het boek geeft nog meer bemoediging. Ik geloof dat onze (jonge) mensen die bitter nodig hebben. Er is zoveel moed nodig om te leven, te lijden en christen te zijn! We hebben de neiging de toekomst te schilderen in de donkerste kleuren. Maar geef de mensen daarbij vooral het perspectief van Goede Vrijdag en Pasen mee. En dat doet deze roman. Dit boek is een blijspel van God. Jammer dat alleen wie het Engels machtig is, ervan kan genieten.

Piercing the Darkness, Frank Peretti, 543 blz.

J.J. Oostenbrink, Utrecht

Recht en kerk (2)

Nieuwe facetten

Geleidelijk aan voltrekken zich een aantal veranderingen in het door de overheid uitgevaardigde recht en in de rechtspraak van de rechter. Ontwikkelingen, zo betoogde ik in het vorige nummer, die ook direct te maken hebben met wijzigingen in de opvattingen van kerkleden of, ruimer genomen, overheid en burgers. Laat ik dat met enkele voorbeelden illustreren. Voorbeelden, die bepaald niet verzonnen zijn, maar zeer direct ontleend aan de rechtspraktijk.

Ter illustratie

a. Mededelingen en uitspraken in de kerkdienst, in preek en gebed.

Zoals wellicht bekend is, werd in 1989 door de president van de rechtbank te Arnhem vonnis gewezen in een zaak, waarin uitspraken in preek en gebed van een predikant in geding waren. De predikant zou in zijn gebed in de kerkdienst niet hebben mogen stellen, aldus de rechter, dat een bepaald dooplid, dat zich aan opzicht en tucht van de kerkeraad had onttrokken, „zich van Gods verbond en woorden niets meer aantrekt”, zonder daarbij te noemen, dat dat dooplid zelf van mening was „dat uitschrijving geen breuk met God en zijn gebod impliceert”. De kerkeraad werd ook verplicht in de kerkbode een mededeling omtrent de opvatting van de betrokkene zelf met die inhoud op te nemen.

Het vonnis – ik acht het nog steeds onjuist – leidde niet tot een uitspraak in hoogste instantie. Partijen sloten na het vonnis een compromis.

Het voorbeeld maakt alleen wel duidelijk, dat een procedure van kerkleden of ex-kerkleden tegen hetgeen een predikant op de kansel betoogt bepaald geen theoretische zaak is. Zeker niet indien de betrokkene een bepaalde organisatie achter zich heeft staan, die bepaalde doeleinden nastreeft en/of die zich niet zo direct door bijbelse normen laat leiden.

b. een vrouwelijke diaken.

Een geheel ander aspect kwam aan de orde in een procedure, die onlangs werd gevoerd voor de rechtbank in Den Bosch. Inzet was de wens van een vrouwelijk lid van de R.K. kerk, dat toegelaten wilde worden tot de opleiding tot diaken aan het seminarie van het bisdom 's-Hertogenbosch. Zij werd door de rechtbank niet-ontvankelijk verklaard, en wel omdat zij het seminarie had gedagvaard en de beslissing om iemand toe te laten tot de desbetreffende opleiding en bediening volgens de Codex in handen lag van desbetreffende bisschop. Een aardig voorbeeld van hoe kerkrecht en burgerlijk recht in elkaar kunnen grijpen. Over de zaak zelf wordt overigens nog

verder geprocedeerd. T.z.t. zal dan ook nader beslist worden over haar betoog, dat het feit, dat zij niet toegelaten werd omdat zij vrouw was, in strijd zou zijn met nationale en internationale discriminatiebepalingen.

c. Recht op inzage ingevolge de Wet persoonsregistraties.

Een derde voorbeeld, waarin ook op dit moment, als aan zekere voorwaarden is voldaan, de rechter zal kunnen worden benaderd, wordt geboden door de Wet persoonsregistraties. Op grond van het in die wet gegeven inzage-recht kan een ieder nagaan of er in een bepaalde persoonsregistratie gegevens over hem voorkomen en zo ja, welke gegevens dat zijn en wat de herkomst daarvan is. Dat inzage-recht geldt ook voor kerkelijke persoonsregistraties. De houder van een dergelijke administratie is, behoudens enkele uitzonderingen, op grond van de wet verplicht de betrokkene daarover te informeren. Zou dat worden geweigerd, dan kan men aan de registratiekamer of een belangenorganisatie, bij voorbeeld de consumentenbond, vragen te bemiddelen en evt. zich ook tot de rechter wenden om te bepalen dat inzage zal worden verleend of dat bepaalde correcties worden aangebracht. Mogelijkheden, die zich in de toekomst zeker zullen kunnen voordoen.

d. De rechtspositie van een predikant

Een vierde voorbeeld is te vinden in een procedure, die onlangs door de Hoge Raad werd beslist. In een conflict tussen een predikant en zijn kerkeraad besliste de Hoge Raad, dat in het desbetreffende geval geen sprake was van een arbeidsovereenkomst in de zin van het Burgerlijk Wetboek. Een uitspraak waaruit overigens niet mag worden afgeleid dat dat in alle gevallen bij werkzaamheden van predikanten het geval is. Men denke aan situaties, waarin predikanten (tevens) in dienst zijn van bejaardentehuizen, stichtingen, ziekenhuizen. Men denke ook aan zgn. pastorale medewerkers, kosters en organisten.

Procedures als hier bovengenoemd spelen zich gelukkig niet in groten getale af. Duidelijk is echter wel dat thans eerder naar het middel van de burgerlijke rechter wordt gegrepen dan voorheen. (Nog) niet altijd met evenveel resultaat maar niettemin. Men kan er met de nodige voorzichtigheid een tweetal conclusies uit trekken. Allereerst dat hetgeen het kerkrecht aan bescherming biedt bepaald niet altijd en door een ieder als afdoende wordt ervaren. Een aspect dat in de toekomst ongetwijfeld nog wel eens vaker tot procedures aanleiding zal geven. Voorts dat in een aantal

gevallen toch veel gemakkelijker naar de burgerlijke rechter wordt gestapt dan voorheen het geval was.

Kerkelijk recht?

Moet men, gezien die ontwikkelingen, ook in de toekomst geen rekening houden met een enigszins bredere opzet van wat in het verleden veelal met de term kerkrecht werd aangeduid? Ook in de opleiding? D.w.z. naast het onderricht in het (interne) kerkrecht en meer summieri beschouwingen over hetgeen er zo al aan kerkrechtelijke structuren bestaat dat 'kerkrecht' uitbreiden tot of met een 'kerkelijk recht' zodat de betrokkenen ook iets meer afweten van een aantal andere juridische aspecten waarmee zij in hun functie te maken kunnen krijgen? In ieder geval kan het duidelijk zijn, dat bepaalde aspecten, die in het verleden nauwelijks van enige betekenis konden worden geacht, in de toekomst meer aandacht zullen vergen. Zoals het ook goed is je van te voren rekenschap te geven van het feit, dat bepaalde uitspraken soms onverwachte en onaangename consequenties kunnen hebben. Een andere tijd en ontwikkelingen in de wetgeving kunnen het gewenst maken accenten te verleggen. In dat verband lijkt het ook vermeldenswaard, dat aan de VU in het komende kalenderjaar een nieuw keuzevak wordt gestart, dat de naam draagt van 'kerkelijk recht'. Een keuzevak, dat zowel door juridische als door theologische studenten zal kunnen worden gevolgd en dat ten doel heeft beter inzicht te verschaffen in de bijzondere plaats van kerkgenootschappen in ons recht, in de grenzen van de vrijheid van godsdienst en in de doorwerking van theologische visies in het interne en externe functioneren van kerken. Een cyclus, waarin deze materie zowel vanuit een theologische, een historische, een staats- en bestuursrechtelijke als een rechtspersonenrechtelijke invalshoek aan de orde zal komen. Een keuzevak, dat gegeven zal worden door één theoloog en een vijftal juristen.

H. Algra, Den Helder

Veel vraagtekens...

een boekbespreking

In 'Opbouw' (1990/1) verscheen een bespreking van 'Kind en Geloof'. In dat boekje (uitgegeven door de Hervormd-Gereformeerde Jeugdbond) worden aspecten van de geloofs-opvoeding van kinderen tot 12 jaar besproken. Gezien de vele vragen die er in de gezinnen leven m.b.t. de opvoeding van oudere kinderen lag het voor de hand dat er een vervolg zou verschijnen. Dat vervolg is er inmiddels, onder de titel 'Als kleintjes groter worden'.

Aan het boekje werkten 6 auteurs mee. De uitgave werd voorbereid door een werkgroep. Er vonden ook gesprekken met ouders en met jongeren plaats; die gesprekken zijn mede bepalend geworden voor de inhoud. Het betekent dat vragen uit de praktijk een rol meespelen bij de inhoud.

Veel ouders vragen om concrete antwoorden bij vragen over de opvoeding van hun kinderen. Wie zulke recepten verwacht, komt met dit boekje bedrogen uit. „Moeten we in de opvoeding de veilige weg gaan?” (de kinderen, zoveel mogelijk voorschrijven hoe ze moeten handelen). „Die weg kiezen we niet. Omdat het niet de veilige weg is” (45). Heel duidelijk komt uit het boekje naar voren dat het bij de opvoeding niet in de eerste plaats gaat om de regels, maar om de houding. Wie zijn we als opvoeders zelf, hoe is onze houding tegenover God, ten opzichte van de kerk, naar anderen toe, naar de opgroeiende kinderen toe? Juist pubers zijn voor de echtheid van onze houding buitengewoon gevoelig.

Het gaat dus vooral om de houding van de opvoeder. In het boekje komt geen antwoord naar voren op de vraag welke muziek verantwoord is, welke kleding aanvaardbaar, of ouders hun kind toe kunnen staan om op zaterdagavond naar de disco te gaan, naar welke school kinderen moeten, of je op zondag 2 keer naar de kerk moet. Ds. C.G. Geluk wijst er bv. in het 5e hoofdstuk op dat er achter de vraag over de kerkgang heel andere vragen kunnen liggen en dat we die vragen op moeten zien te sporen (blz.59 e.v.) Voorzichtig wordt een pleidooi gevoerd voor het meer betrekken van jongeren bij (o.a.) de voorbereiding op een kerkdienst.

Inhoud

Ik loop even in het kort de inhoud van 'Als kleintjes groter worden...' door. De eerste twee hoofdstukken behandelen de ontwikkelingen die de puber meemaakt, geplaatst tegen de achtergrond van de snel veranderende samenleving. Daarna wordt ingegaan op de relatie tussen opvoeder en puber. Daarbij komt ook de vraag naar voren

hoe we op een juiste wijze in kunnen gaan op de vragen die de opgroeiende jongere stelt, zonder daarbij de communicatie te blokkeren. Vervolgens komt de relatie tussen de christelijke gemeente en de tiener aan de orde, daarna de school, de ouders en de tiener. In het laatste hoofdstuk wordt geschreven over het verdriet van ouders als kinderen een andere weg gaan.

Veel vragen

Nogmaals: het boekje geeft weinig concrete handvatten voor ouders. Het zijn juist de opvoeders, die door de auteurs voortdurend bevraagd worden op het 'waarom' van hun handelen. Er staan opvallend veel vraagtekens in het boek. Het past in de lijn die de laatste tijd steeds duidelijker naar voren komt: kinderen moeten weerbaar worden, eigen keuzen kunnen maken. Dat vraagt om opvoeders die zich bewust zijn van hun eigen keuzen. Het gaat bij de opvoeding niet in de eerste plaats om het volgen van regels, maar om het leren kennen en liefhebben van God en van daaruit keuzen maken. Regels zonder deze achtergrond houden in een niet-christelijke samenleving nauwelijks meer stand. Daarom moet het kind ook de ruimte krijgen om vragen te kunnen stellen naar het 'waarom' van de regels, naar het 'waarom' van het handelen van de ouders.

Ouders zijn in onze tijd vaak onzeker. De kans bestaat dat ze daardoor graag duidelijke regels willen hanteren óf juist geen leiding durven te geven. Wie tussen deze twee opvoedkundige klippen door wil varen, zal zich goed bewust moeten zijn van de vragen waarom het uiteindelijk bij de christelijke opvoeding gaat. In dit boekje worden die vragen ruimschoots aan de orde gesteld. De lezer wordt er zelfs toe uitgedaagd, dankzij de gespreksvragen aan het eind van ieder hoofdstuk. Het zijn vragen die ook best eens op een gesprekskring binnen de gemeente aan de orde gesteld kunnen worden.

Bruikbaar

'Als kleintjes groter worden...' is een goed hanteerbaar boekje, dat voor de meeste gemeentelieden uitstekend leesbaar zal zijn. Toch kunnen er lezers zijn die eigenlijk vinden dat er weinig nieuws in staat. Je weet het allemaal wel, de auteurs vertellen niets nieuws... Maar juist als het zo gewoon, zo vanzelfsprekend is, is het toch goed om er eens echt voor te gaan zitten...

Een belangrijk pastoraal aspect in het boekje is dat er meerdere malen op wordt gewezen dat de schuldvraag

niet zondermeer bij de opvoeders gelegd mag worden als kinderen niet meer naar de kerk gaan. Uiteraard kan zo'n boekje lang niet volledig zijn. Terecht wordt in de ondertitel gesproken over 'aspecten van de geloofsopvoeding van tieners'. Jammer is daarom wel dat er geen literatuurlijst in vermeld staat voor degenen die eens wat verder door willen 'studeren' op bepaalde onderwerpen.

Als boekje om de discussie op gang te helpen, binnen en buiten het gezin, van harte aanbevolen!

Naar aanleiding van: 'Als kleintjes groter worden...'

A.J. Terlouw (eindredactie), Uitgave: Landelijk Centrum van de Hervormd-Gereformeerde Jeugdbond, Prins Bernhardlaan 1, 3722 AE BILTHOVEN, (030)-28 54 02, 80 pagina's, f 8,25 (exclusief porto)

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Was het nu zo? (1)

Als ik iets van Aleid Schilder lees, hoor, of zie, bekruipt me een gevoel van wrevelig medeleven. Meeleven omdat ze zo veel last heeft meege-sleept uit het verleden en wrevel omdat ik zo weinig herken uit haar aversie tegen dat verleden. Ze legt de last op een Vrijgemaakt bordje, terwijl die er, volgens mij, niet op thuis hoort. We komen uit dezelfde Vrijgemaakte Kerk en in leeftijd zullen we elkaar ook niet veel ontlopen. Je zou dus mogen verwachten dat we nog al wat gemeenschappelijke ervaringen hebben, maar hoe ik ook graaf in mezelf, er komt spaarzaamelijk iets negatiefs boven.

Alweer een tijd geleden, vlak na een T.V.-uitzending waaraan Aleid Schilder meewerkte, praatte ik er over met een vriendin die dezelfde achtergrond heeft. Na een paar minuten keken we elkaar niet-begrijpend aan. Zij met haar herkenning en ik met mijn onbegrip.

„Het was toch zo... Je deed toch alles fout en je was toch altijd slecht” zei ze en prikte driftig in een gans van stof,

die onder haar handen een scheel oog en een gele snavel kreeg. Ik zei verbluft: „Ben jij gek! God, die alles maakte, de lucht en 't zonlicht blij... De hemel, zee en aarde... zorgt ook voor mij! Daar ben ik mee opgegroeid.” Ze bekeek me hoofdschuddend en we stortten ons op het gedeelde verleden. Ik vertelde:

Wij gingen 's morgens altijd met mijn vader naar de kerk. Moeder zorgde thuis voor de kinderen die te klein waren om mee te gaan. Op een rij zaten we naast elkaar. Vader aan het eind. Hij bekeek ons kalm en toegenegen en deelde knikjes en toffees uit en ik bengelde af en toe met mijn voeten heen en weer, want die reikten nog niet tot de grond.

De dominee bad wel een paar stereotiepen: Tot enig goed ónnút het woord onnut sprak hij dan altijd op dezelfde gedragen toon uit, ón een terts hoger dan nút... en geneigd tot alle kwaad. De betekenis van het woord onnut was me volslagen duister en geneigd tot alle kwaad... wie dacht je dat er zo netjes de naaibox en de knopendoos van mijn moeder had opgeruimd... Zo! Tevreden zoog ik op een toffee, terwijl ik van de papiertjes poppetjes vouwde. Daar bereikten we allemaal een grote vaardigheid in en één van mijn zusjes was op dat gebied gewoon begaafd. Ze maakte beeldschone papieren poppetjes, waar ik af en toe met afgunstige ogen naar keek. Zelfs nu nog begin ik, als ik een toffee-papiertje in handen krijg, automatisch te vouwen en de bovenkant in te scheuren om een poppenkapsel te maken.

We deelden onze predikant met een naburige gemeente en als gevolg daarvan, hadden we vaak preeklezen. We hoorden dus ook de geluiden uit de rest van het land, ander zou je nog kunnen denken dat de Amsterdamse prediking aan de lichte kant was. Als we een predikant van buiten hadden, vond ik dat uiterst plezierig want ook met preken deed verandering van spijs eten en het was echt niet zo, dat onze zwakke natuur dan opeens extra in het zonnetje werd gezet.

Had onze dominee het nooit over 'De God der Wrake'? Niet in die term. Wel kon hij af en toe wat dreigend roepen: „Onze God toornst schrikkelijk.” Dat vond ik zelfs als klein kind al een kromme zin, want ik dacht er achteraan: „Verschrikkelijk toch.” Maar daarna had hij het over de Here God als over 'De Vader'.

Mijn vader hield gelukkig veel van ons en liet dat ook royaal merken. Dat 'toornige' maakte op ons dus niet veel indruk. Mijn vader was misschien wel geneigd tot alle kwaad, maar niet geneigd tot kwaad wórdén. Hij bestrafte ons wel eens korzellig, maar dan moest je het wel bont gemaakt hebben. Hij kwam er

ook later niet op terug. Genade en iedere dag met een schone lei mogen beginnen, was voor ons een in praktijk gebracht gegeven.

Mijn moeder las ons altijd voor uit de kinderbijbel van Van de Hulst en daar kwam meer de Liefhebbende Vader die God is, in naar voren, dan de toornige God voor Wie je op moet passen en Die je moet vrezen.

Al koutend kwamen mijn vriendin en ik tot de volgende conclusie. Het was een beetje een open deur die we intrapten, maar vooruit... Ervaringen worden heel sterk gekleurd door het gezin waaruit je komt en vooral door de manier waarop je ouders omgingen en gaan, met het Evangelie. Het maakt wat dat betreft niet zoveel uit tot welke kerk je behoort. Predikanten en gemeenteleden kunnen iets versterken of afzwakken, maar de basis komt bij je ouders vandaan. De manier waarop je over jezelf denkt, ook.

Het totale gemis aan vreugde (zo komt het op mij over) als Aleid het over haar ouderlijk huis en de kerk heeft, vind ik bijna onthutsend. Om dat gemis toe te schrijven aan een kerk of een Calvinistische manier van denken, lijkt me niet terecht. Volgende keer ga ik hier nog op door.

Boekbespreking

J. Bouma, Kampen

Absalom, mijn zoon, mijn zoon!

Ds. E.A. de Boer. Absalom, mijn zoon, mijn zoon! Oosterbaan & Le Cointre, Goes 1990. f 19,50.

Ds. De Boer, predikant van de Vrije Geref. Kerk in Pretoria (voorheen predikant van de vrijgemaakte kerk te A'dam-Z) heeft in dit boek zijn ervaringen als jong predikant in Amsterdam verwerkt. M.n. de problematiek van de verlating en vervreemding van de kerk komt er in naar voren, wat er toe geleid heeft, dat hij met een kritische blik in de eigen keuken is gaan kijken. Kritisch en tegelijk met liefde voor de kerk, die hij dient. Het is in alle opzichten een eerlijk boek. Een boek, waarin de herkenning je tegemoet komt. De vaak (ten onrechte) hoog opgetrokken kerkmuren blijken heel wat openingen te bevat-

ten. Wat scheidt is niet onoverkomelijk, wat verbindt gaat daar boven uit. Uit heel het boekje komt als Leitmotiv naar voren: we staan voor hetzelfde. De geweldige uitdaging om kerk te zijn in deze wereld. En tegelijk is de schrijver eerlijk naar de eigen kerkelijke gemeenschap toe. Hij is er trots op gereformeerd = vrijgemaakt te zijn, steekt dat niet onder stoelen of banken, (ik wilde wel dat wij eens wat meer trots waren op ons ned. geref.-zijn, zonder triomfalisme, we staan toch voor iets!), maar durft het ook aan het eigen erf te doorlichten en te kritiseren, zij het meer door vragen te stellen dan antwoorden te geven. Op zich heb ik dat als verfrissend ervaren. Er worden geen al te grote stelligheden gedebiteerd, maar nuchter en bescheiden worden problemen aan de orde gesteld. De schrijver geeft er blijk van te houden van de mensen met wie hij in het pastoraat te maken krijgt en dat geeft aan dit boek warmte. De schrijver snijdt een aantal onderwerpen aan. De pijn, die familieleden voelen, wanneer één van hen de kerk de rug toekeert. De opvoeding. Gereformeerd-zijn in een veranderende tijd. De kerkelijke verdeeldheid. De emancipatie van de vrouw, waarbij de schrijver een pleidooi voert om het huwelijksformulier te herschrijven m.h.o. op de veranderde plaats van de vrouw in onze samenleving. Hij vraagt ruimte voor de zusters om in de gemeente werkzaam te zijn als pastorale en diakonale werksters, al had hij van mij nog wel een paar stappen verder mogen gaan. Hij wijst experimenten in de liturgie niet bij voorbaat af, plaatselijk mag er best iets van de grond komen, als het naderhand maar kerkelijk geijkt wordt. Veel van wat in het boek aan de orde komt is niet nieuw. Wat binnen het verband van de vrijgemaakte kerken leeft, leeft ook bij ons. En dan zie je, dat je veel gemeenschappelijk hebt. Dat het front niet tussen ons in ligt, maar dat je samen aan één en dezelfde frontlinie ligt, waarbij je elkaar nodig hebt, elkaar leert en corrigeert. Het is m.n. de toon, die het doet. Dat heeft me veel plezier gedaan. Het is een verademing vergeleken bij wat we van vrijgemaakte zijde wel eens over ons heen hebben gekregen. Hier proef je dezelfde Geest, hier voel je de herkenning, hier bemerk je dezelfde werstelling om het behoud van de kerk, de kudde van de Here Jezus.

D.W.L. Milo, Nunspeet

De Tempeliers in Schotland

De vervolgde en vogelvrije Tempeliers vonden dus asiel in Schotland, het enige land dat voor hen openstond. En aangezien ze in Schotland al veel grondbezit en invloed hadden, was het vanzelfsprekend, dat de orde zich hier vestigde. Ze heeft haar sporen ter-dege nagelaten.

Het is bekend, dat in 1298 Brian de Jay grootmeester was van de Schotse Tempeliers. Walter Scott heeft hem als hoofdpersoon voor zijn bekende roman 'Ivanhoe' genomen, echter onder de naam Brian de Bois Guilbert. U let wel op beide Franse namen? U zult meer Fransen tegenkomen.

Merkwaardig dat de Schotten, hoewel kieskeurig op hun relaties, de slechte reputatie van de Tempeliers hebben gelaten voor wat die waard was. Ongetwijfeld hadden zij hun eigen goede ervaringen met deze orde; bovendien was het een publiek geheim: dat Philips IV van Frankrijk zijn vervolgingen had ingezet uit woede en afgunst, bovendien uit vrees dat de Tempeliers een koninkrijkje binnen zijn rijk zouden vormen. Vergeet niet dat ze niet onder een koning, slechts onder de paus stonden, veel adel en intellect telden en zeer vermogend waren.

Ook de Engelse koning Edward II was begonnen de Tempeliers te vervolgen, op aanstoken van zijn Franse collega, want de paus had nog niets gezegd. In 1309 beval Edward alle Tempeliers in zijn rijk te arresteren en voor de inquisitie te brengen. Die inquisitie stond onder gezag van William Lamberton, een man afkomstig uit St Andrews (waar de oudste Schotse universiteit staat) en zelf een geheim lid van de orde. William veinsde gehoorzaamheid aan de koning, reisde naar Schotland, maar onderhield zich daar met de kopstukken der Tempeliers in plaats van ze te 'verhoren'. Onder die kopstukken bevond zich Robert de Bruce.

Robert de Bruce

Deze Robert, alweer een Fransman, is later de eerste koning van Schotland geworden. Iedere Schot kent zijn geschiedenis, want van Robert de Bruce begon de Schotse onafhankelijkheid. Toen hij eens gemengd was in een Schotse stammenstrijd, heeft hij een Mac Dougall gedood... en wel „op heilige grond”. (Dat kan in een kerk, maar ook op een kerkhof zijn geweest.) Vier Mac Dougalls hebben tesamen Robert de Bruce aangevalen, om hem volgens de bloedwraak te doden. Die aanval gebeurde nabij Tyndrum, de plaats waar uw schrijver jaren lang de herten bejaagde. Aan de ingang van zijn jachtveld staat een boerderij met de naam 'Dal Righ' = koninklijke grond. Robert heeft name-

lijk de vier gebroeders van zich afgeschud en is ontkomen door het jachtveld, waar uw schrijver met zijn geestesoog Robert altijd nog zag trekken: langs een rivier naar het zuiden, tot aan de 'Clachan Briton', de Britse grenssteen, waar het gebied van de Hooglanden overging in vijandelijk gebied.

Intussen is Robert de Bruce beroemd geworden door de grootse veldslag, die hij in 1314 te Bannockburn tegen de Engelsen leverde. Daar versloeg hij namelijk met 6000 Schotten het overmachtige Engelse leger (20.000), het grootste leger van die tijd.

Dat was wel nodig ook. Zo'n zestien jaar tevoren hadden de Engelsen bij Falkirk de Schotten verslagen en wel omdat de Engelsen een groep Tempelridders uit Wales in het veld brachten. Nu de Tempeliers echter in Engeland vervolgd werden, stonden ze volgaarne aan Schotse zijde en dat was een belangrijke factor. De Schotten, weliswaar moedig en op vechten belust, kenden alleen de stammenoorlog, waarbij plaatselijke kennis, handigheid en list de voornaamste krijgsmiddelen vormden. Om te beginnen werden de Schotten dus nu terdege bewaard: iedere man droeg een leren hoofdkap plus een helm, een gepolsterde leren jas, een 12 voets speer met stalen schacht, een mes, bijl en zwaard.* Alle materialen waren in Frankrijk gemaakt, door de Tempeliers geschonken en in eigen schepen via Ierland overgebracht.

Maar de Tempeliers deden meer. Eerst trainden ze de Schotse mannen in hun oosterse vechttechnieken. Geen individualisme was meer toegestaan, de mannen moesten harmonisch samenwerken: bij de aanvallen moesten ze, vier rijen diep, elk zijn voorman bij de rechterschouder vasthouden. En niet loslaten! Zo vormde een bataljon een onneembare muur, achter vier speerpunten, waar geen cavalerie zich aan waagde, laat staan het voetvolk. Robert de Bruce was vertrouwd met deze tactiek, die naar hij wist voor de Engelsen een verrassing zou betekenen. Men zegt dan ook dat Robert de strategie van de Tempeliers had geleerd. Toen hij gereed was lokte hij de Engelsen naar Bannockburn. Vooraf werd nog een andere kaart op tafel gelegd: de avond voor de strijd kwam een Engels officier, Sir Alexander Seton, naar Schotland overgelopen, met alle informatie over de bewapening, plannen en moreel van de Engelsen. Ook hij was een geheime Tempelier.

In de slag van Bannockburn hebben de woeste tempelridders een hoofdrol

gespeeld: bij hun verschijnen – nadat de Schotten de Britse legermacht uren lang voor zich uit hadden gedreven – sloegen de Engelsen schreeuwend van angst op de vlucht en werden verpletterend verslagen. De Tempeliers hadden de tol voor genoten gastvrijheid betaald, konden geen kwaad meer doen en hielden een leidende rol in dat land. Als u Schotland binnenrijdt via Stirling (om de hoofdplaatsen te vermijden) treft u al spoedig op de M 80 de verwijzing naar dit historische slagveld aan, waar Schotlands glorie begon.

Steenhouwers

Als gezegd hadden de Tempeliers hun eigen vakmensen. Nu is het merkwaardig, dat zich na 1300 rond Loch Awe (W. Hooglanden) een groep steenhouders vestigde, die naam heeft gemaakt in Schotlands historie. Ze lieten talloze grafstenen na, die samen de 'school van Loch Awe' vormen, en die beter dan papier en perkament de historie vasthouden. In ons bloedeigen dorpje Dalmally liggen er enkele rond het kerkje, waar uw schrijver tien jaar organist was. Maar in Kilmartin is een compleet openluchtmuseum ingericht van oude steenwerken, die duidelijk door Tempeliers zijn gemaakt.

Kenmerkend voor deze stenen is, dat de meeste een zwaard tonen in plaats van de elders aangetroffen kromstaf. Hetgeen er op wijst, dat de persoon die een grafsteen waard was, geen bisschop maar een ridder was. In het museum van Kilmartin komen dan ook stenen voor, die het tempelierskruis dragen. Een enkele vertoont een schip, dat veel groter is dan de galeien van die eeuw en dat een tempelierschip moet voorstellen. Aan de oostkust van Loch Awe, ten noorden van Ford, zijn ruïnes te vinden van een oude ronde tempel – een nabijelegen grafsteen toont het tempelierskruis.

Johanniter Orde

Toen de Tempeliersorde officieel was opgeheven en door de paus vogelvrij verklaard, heeft een aantal tempelridders, zeker buiten Schotland, zich bij de bevriende orde van Johanniter Ridders gevoegd. Natuurlijk zijn de Tempeliers in het geheim verder gegaan en worden nu nog aangetroffen – maar onderduiken bij de Johanniters was veiliger.

Deze laatste orde had aanvankelijk een hospitaal in Jerusalem ingericht. Men stelde zich onder de beschutspatroon Johannes de Doper; voorts is de naam van Gotfried van Bouillon aan deze orde verbonden. Op den duur waren de Johanniters ook werkzaam geworden met het vervoer en de be-

H. Algra, Den Helder

Bianca

scherming van kruisvaarders. Ze liepen dus parallel met de Tempeliers, bezaten ook veel onroerend goed in Europa en hadden een goede, wijl onschuldige, naam. Onder dat onroerend goed vielen gronden te Nijmegen en Utrecht; bovendien schonk paus Clemens V in 1314 grote verbeurdverklaarde Tempeliersgronden aan de Johanniters.

Nu staat vast dat de Johanniters in Schotland de hun toevertrouwde bezittingen van de Tempelorde niet in eigendom namen – maar die beheerden als toevertrouwd leen. Tot in de 16e eeuw is dit zo gebleven. Hetgeen wijst op een nobele orde.

Behalve in Zweden bestaat deze orde dan ook alleen uit adellijke personen. In ons land is Prins Bernhard de Nederlandse Landcommandeur. Evenals de Tempeliers hebben ook de Johanniters hun grootmeesters, zoals ook de Maltezer Orde.

Het Johanniter kruis bestaat uit vier gelijke armen, elk uitlopend op twee spitsen; die acht punten symboliseren de acht zaligsprekingen. Want laten we niet vergeten, dat elke symboliek in genoemde orden terugslaat op de Bijbel. In al deze activiteiten kunnen we zien: uitingen van een bewust wordend christendom, dat wereldwijde betekenis kreeg.

Die aan de Bijbel ontleende symbolen vinden we ook terug in de Orde van Vrijmetselaren, die ... in Schotland zijn oorsprong heeft.

(slot volgt)

* Als we deze uitrusting vergelijken met die in de slag van Culloden (1746), waar de Schotten slechts met zeisen bewapend waren, krijgt de historie perspectief.

Ze was in de personeelsflat van het ziekenhuis komen wonen. Overdag de drukte van de opleiding en van de stages op de afdelingen. 's Avonds kwamen er af en toe vriendinnen uit de opleiding langs. Ze zat ook vaak alleen, want er moest gestudeerd worden. In deze nieuwe omgeving was haar wereld beperkt tot de kontakten die ze via haar werk had. Ze ging weinig meer naar huis, die wereld leek steeds vreemder, steeds verder weg.

Toch ging ze zich afvragen wat het geloof voor haar betekende. Ze was opgegroeid in een kerks dorp. Wie niet naar de kerk ging, viel uit de toon. Iedere zondagmorgen en iedere zondagmiddag zat de kerk nog altijd afgeladen vol. De basisschool in het dorp ging uit van de kerk waar ze 's zondags heen ging. Later ging ze naar een reformatische school in de nabijgelegen stad. Op catechisatie was ze nooit uit de toon gevallen; ze deed altijd mee en leerde de opdrachten die de predikant mee naar huis gaf altijd op tijd.

Het leek allemaal ideaal. Bianca was een meegaand meisje, dat weinig problemen gaf. Ook thuis niet. In dat wat gesloten gezin trokken haar oudere broer en haar jongere zus meer de aandacht. Haar broer kwam in het weekend vaak laat thuis. Daar werd dan wel stevig over gesproken. Haar zus hield van aparte kleding en haar-dracht en ging naar de disco. Dat leidde soms tot flinke conflicten.

Je zou verwachten dat Bianca in haar nieuwe omgeving weer een kerkelijke gemeente op zou zoeken. Maar ze leek er niet de energie voor te hebben. Ze wist dat het eigenlijk zou moeten, maar het kwam er niet van. En het viel haar opeens op dat ze nooit had geleerd om zelf over het geloof na te denken. Zeker, op school, op catechisatie en op de meisjesverenigingen waren er vragen gesteld. Maar de teruggetrokken Bianca was niet opgevallen in die grote groep. Een lief en meegaand meisje.

En thuis dan? Ja, daar had ze achteraf wel over nagedacht. Haar vader las altijd trouw uit de bijbel en bad altijd voor en na het eten. Maar het was altijd hetzelfde gebed. En er werd nooit over de preek gesproken. Alleen de plaatselijke nieuwtjes kwamen aan bod. „Ik heb niet geleerd om zelf actief te geloven” zei ze. „Ik heb wel belijdenis gedaan, net voordat ik de opleiding in ging. Het was een fijne zondag. Maar hier is alles zo anders. Je moet zo zelf aan de slag. En dat heb ik nooit geleerd.”

Wat opviel was dat Bianca zo mild was over haar ouders. Ze zei: „Die mensen hebben het ook niet anders geleerd, ze konden er ook niets aan doen. Mijn vader heeft nooit geleerd om in eigen woorden over het geloof te praten. Ik weet zeker dat hij gelooft, maar je zou het zo graag eens van hem zelf horen. Maar daar is hij niet mee opgegroeid. En als je het geloof zo voor jezelf houdt, dan stimuleer je anderen ook niet om actief bezig te zijn. We hoefden nooit hardop te bidden, de kinderen lazen nooit zelf eens aan tafel een stukje uit de bijbel. Dat deden ze vroeger niet, dus dat werd nu ook niet gedaan”.

Bianca kreeg verkering met een jongen uit de kerk. Die vriend stimuleerde haar om bezig te zijn met het geloof. Ze gingen samen op een bijbelkring. De antwoorden die ze vroeger leerde kregen nu toch voor haar inhoud, de teksten die ze uit het hoofd kende, de psalmen die ze op school leerde, ze bleken toch een waardevol bezit. Maar ze heeft ook het gevoel dat ze er nu pas actief mee bezig kan zijn, omdat het haar eigen is geworden.

Inmiddels is Bianca getrouwd. Ze heeft haar opleiding afgerond en werkt als verpleegkundige op de intensive care. Er zijn weinig mensen in haar omgeving die naar de kerk gaan. Dat is niet altijd eenvoudig, ze heeft het er vaak moeilijk mee. De ernstig zieke mensen waar ze mee in aanraking komt, het lijden, het verdriet: het doet haar soms veel pijn. Ze heeft er lang niet altijd een antwoord op, ze kan er ook opstandig onder worden. Toch weet ze dat ze er niet alleen voor staat. Haar geloof werkt door in een omgeving waar je als christen veruit in de minderheid bent. Het lijkt haar nu zelfs te stimuleren om verder te zoeken, actief bezig te zijn. „Het lijkt zo ideaal als iedereen in je omgeving naar de kerk gaat. Het klinkt daarom misschien vreemd, maar toch denk ik ook wel eens dat leren geloven moeilijker is als iedereen hetzelfde denkt”, zegt Bianca.

Jeugdrubriek

R.R. Ganzevoort, Wormerveer

Onbesproken gedrag

Als je opgroeit is het verlangen naar een partner en naar een sexuele relatie vaak een belangrijk deel van je leven. Toch is dat iets waar we niet zo vaak en niet zo makkelijk over praten. Als het al gebeurt is het vaak met vrienden, op school of op de straat, en dan is het niveau van het gesprek soms wel erg laag. En dat terwijl de Bijbel zoveel goede en mooie dingen over de liefde en het verlangen zegt. Lees het Hooglied eerst eens en lees dan verder in dit artikel.

Liefde

Voor het begrip liefde zijn in het grieks en hebreëws verschillende woorden gebruikt. De meest bekende zijn eros, filia en agapé. Agapé is de overgave, de offerende liefde. Het is de betrouwbare liefde, waar het niet zozeer gaat over gevoelens en verliefdheid, maar om de houding waarin je steeds het beste zoekt voor de ander. Het tweede woord is filia. Dat is de vriendschap. Het is houden van in de zin van iets graag willen, waarderen, lief hebben. Maar dan dat derde woord, de eros. Dat woord is de aanduiding voor de erotiek, de hartstochtelijke verlangende liefde, de liefde die de ander begeert. Dat woord eros komt in de Bijbel niet voor, maar dat wil niet zeggen dat de Bijbel geen oog heeft voor dit aspect van de liefde. En het wil ook niet zeggen dat deze begeerte en dit verlangen verkeerd zouden zijn. Als Paulus het heeft over het huwelijk, dan zegt hij dat het goed is ongetrouwd te blijven en het leven te wijden aan het evangelie, maar hij zegt ook dat het goed is om te trouwen. Want, zegt hij, het is beter te trouwen dan van begeerte te branden. Dat wil zeggen: het is niet verkeerd om van liefde, van begeerte te branden, maar als je zo opgaat in je begeerte voor elkaar doe je er goed aan om die begeerte in het huwelijk vorm te geven en te beschermen.

Het meest duidelijk op dit punt is natuurlijk het Hooglied. Het Hooglied zindert van de erotiek. Daarom was het voor de kerk en voor het Jodendom heel lang omstreden of dit boek wel bij de Bijbel hoorde. Pas in het jaar 100 na Christus besloten de Joodse rabbijnen dat het boek erbij hoorde. Het was daarmee één van de

laatste boeken die werd toegelaten tot de canon. En tegelijk werd er een kunstgreep uitgehaald: het hele Hooglied werd uitgelegd als beeldspraak van Gods liefde voor Israël. In de kerk deed men hetzelfde en men zag in alles afbeeldingen van de liefde van Christus voor de gemeente. Alleen door het boek zo als beeldspraak uit te leggen kon het een plaats krijgen in de lijst van gezaghebbende Bijbelboeken. Bovendien had men in de synagoge de regel dat iemand het Hooglied pas mocht lezen als hij dertig jaar of ouder was. Een beetje mosterd na de maaltijd. Hooglied moet je lezen als je jong bent en nog iets te leren hebt op het gebied van de erotiek. Hooglied is vooral voor jonge mensen die aan het ontdekken zijn waar Abraham en anderen de mosterd halen.

Een waarschuwing als refrein

In onze tijd komt men steeds meer tot de overtuiging dat het boek Hooglied voor alles een beschrijving is van de begeerte van een jonge man en een jonge vrouw. Meeslepend, opwindend, hartstochtelijk gaan ze tekeer in hun liederen van de liefde. De bruid en de bruidegom spreken elkaar aan, bezinnen elkaar, beminnen elkaar. Ze dromen van elkaar en in de dromen wordt de begeerte wakker. Het verlangen is zo sterk dat ze zichzelf af en toe in de rede vallen. Dat maakt het Hooglied ook een beetje een warrig boek. Het ene moment zijn ze in afwachting van de huwelijksdag en -nacht, het andere moment is de bruiloft al gaande. Maar zo is dat in de liefde bij ons ook. Het ene moment gaan we op in het verlangen, en het andere moment krijgt dat vorm in de werkelijkheid. En dan staat er als een refrein tussendoor die woorden die de hele erotiek weer onder vuur nemen en waarschuwen voor de begeerte. Dat is opvallend, want in dit boek is het verlangen voortdurend aanwezig. Nu eens smeult het en dan laait het weer op. De liederen lijken geen andere bedoeling te hebben dan het aanwakken van de hartstocht. En uitgerekend in dat boek vallen de zangers zichzelf in de rede met de waarschuwing: „wekt de liefde niet op en prikkelt haar niet voordat het haar behaagt”. Alsof ze zich af en toe opeens weer bewust worden dat je ook te snel, te jong kunt zijn. Oh, niet dat men dan terug valt in de preutsheid, want onmiddellijk gaat de begeerte weer verder, maar het staat er wel steeds: „wekt de liefde niet op en prikkelt haar niet, voordat het haar behaagt”. Liefde moet spontaan, letterlijk on-gedwongen ontstaan en groeien. Begeerte is prima, dat hoort er helemaal bij, maar het is ook weer niet alles. Kijk uit dat je je er niet aan vertilt als je er nog niet aan toe bent.

Zelfbeheersing

Het Hooglied is dus niet alleen een lofzang op de erotiek, het is tegelijkertijd een waarschuwing voor de erotiek. Dat hebben we in onze tijd ook wel nodig, want we worden van alle kanten

in deze wereld opgeroepen om toch vooral maar onmiddellijk toe te geven aan de begeerte. In een radio-programma hoorde ik eens een gesprek met meisjes van veertien over hun vaders. Eén meisje zei: „mijn vader is zo verschrikkelijk ouderwets, die vindt dat je pas met elkaar naar bed mag als je vaste verkering hebt”. Ik moet zeggen dat ik daar van schrok. Natuurlijk vindt het grootste deel van onze jeugd dat liefde op de een of andere manier een voorwaarde is voor sexualiteit, maar de ontwikkelingen staan niet stil. Sex wordt al heel vaak gezien als een onschuldig tijdverdrijf dat je doet als je er zin in hebt, en waarbij het niet zoveel uitmaakt met wie dat gebeurt, zolang het maar veilig gebeurt. Maar dan ben je ver weg van het Hooglied. In het Hooglied gaat het niet om de sex op zich. Het gaat om de begeerte van jonge mensen die elkaar lief hebben en toe leven naar een bruiloft. En in dat toe leven naar verlangen ze ook naar elkaars lichaam. Natuurlijk verlangen ze daar ook naar, want dat lichaam hoort er helemaal bij in een relatie. Maar het Hooglied waarschuwt ons wel dat je te snel en te vroeg kunt toegeven aan het verlangen. Sterker nog: het Hooglied beschrijft ons jonge mensen die hun verlangen in de hand kunnen houden en kunnen wachten op de bescherming van het huwelijk.

Ook op een ander gebied waarschuwt het Hooglied. In hoofdstuk 2:15 staan de volgende woorden: „vangt ons de vossen, de kleine vossen, die de wijngaarden verdueren nu onze wijngaarden in bloei staan”. Dat gaat over de risico's die een ontlukende relatie bedreigen. En dat kunnen er heel wat zijn. Jaloezie, wantrouwen, leugentjes om bestwil, egoïsme. Je kunt een relatie makkelijker afbreken dan opbouwen. En je zou kunnen zeggen dat als er dan alleen erotiek is, dat het dan gauw voorbij is met die relatie. Het verlangen is gauw weg als je niet uit kijkt. Dan is er toch ook de vriendschap en de offering nodig, die andere woorden voor liefde in de Bijbel.

Het Hooglied is heel kritisch ten opzichte van de liefde. Maar tegelijk is het een lofzang op de liefde, op het verlangen, op de begeerte. Zo mooi mag het zijn. Zo mooi kan het zijn. Zo heeft de HEERE ons gemaakt dat we kunnen genieten van elkaar, kunnen verlangen naar elkaar, elkaar kunnen begeren en beminnen. Niet zonder na te denken, maar juist in de zuiverheid van echte liefde. In de zuiverheid die de Here God ons ook wil geven. Hooglied weet van de verziekte sexualiteit die we in onze tijd zo goed kennen. Het weet van machtsstrijd en seksueel geweld. Het weet van relaties die verstoord worden door indringers van buiten af. Maar Hooglied weigert zich daardoor te laten bepalen. De zangers van Hooglied blijven het volhouden dat de liefde en de begeerte goed zijn omdat ze van God zijn.

Brand!

De erotiek is een vuur. Zo zei Paulus het, het is beter te trouwen dan van begeerte te branden. Zo zegt het Hooglied het ook: „Sterk als de dood is de liefde, onverbiddelijk als het rijk van de doden de hartstocht. Haar vlammen zijn vuurvlammen, een vuurgloed des HEREN". Zo worden dood en liefde op één lijn gesteld. Dat zijn twee krachten in het leven van een mens die ons heel snel te sterk zijn. Vuur is het. Vuur waar je je soms aan kunt warmen, maar ook vuur dat je kan verteren als je er niet voorzichtig mee om kunt gaan. Je kunt je zelf branden aan de begeerte, en de littekens daarvan blijven je hele leven. Wie te snel, te vroeg of verkeerd toe geeft aan de begeerte kan zijn hele leven daar de pijnlijke gevolgen van meedragen, zo sterk, dat elke relatie daarna met veel pijn en moeite gepaard gaat. Dat is iets om heel voorzichtig mee te zijn.

Sexualiteit komt van God

Maar het is wel een vuurgloed des HEREN! Dit vers is de enige plaats in het Hooglied waar de naam van de Here God ter sprake komt. Want zeker als het gaat om onze verlangens moeten we daar niet te snel de naam van God bij halen. Te makkelijk verwar je je eigen verliefdheid en verlangen met de wil van God. Maar hier moet het er dan toch wel staan: Een vuurgloed van de HEERE. Op een bepaald moment kun je dat in de erotiek ook ontdekken: daar zit de Here God achter. Samen vrijen en samen bidden, dat is een goede basis voor je huwelijk. Zo sterk kan het verlangen zijn dat niets ter wereld het kan uitblussen. Dat is de ware liefde, zo heel anders dan de betaalde 'liefde' die een vers later minachtend wordt beschreven. Maar dat echte, zuivere, pure, reine verlangen van bruid en bruidegom mag gezien en beleiden worden als een gave van God. Daar hoeft je je niet voor te schamen.

De broers van de bruid hebben het goed gezien (Hooglied 8). Op het huwelijksfeest zingen zij ook een lied. Een terugblik op de tijd dat onze zus een zusje was. En ze zingen in hoofdstuk acht van het Hooglied hoe ze met haar omgaan. Hoe ze haar wilden behandelen als er minnaars op de proppen kwamen. Prachtige verzen die ons heel concreet iets leren voor de opgroeiende jeugd, de houding die we bij onze jongeren mogen aanleren als het gaat om relaties en sexualiteit. De broers zeggen het beeldend: „Als zij een muur is bouwen wij daarop een zilveren tinne, maar als zij een deur is, dan sluiten wij haar af met cederen planken". Dat wil zeggen: als zij zichzelf afsluit als een muur, dan zullen we haar bekronen met een zilveren toren. Dan mag iedereen zien dat ze mooi is. De broers willen haar beschermen voor teveel terughoudendheid, want ze is mooi genoeg om gezien te worden. Maar als ze een deur is, die zomaar iedereen binnen laat, dan zullen ze

haar afsluiten. Ze zullen haar beschermen voor lichtzinnigheid zodat ze geen slet wordt. Geef jezelf niet te veel, maar ook niet te weinig. Wees niet te terug getrokken, maar ook niet te open. En dan antwoordt het meisje: „ik was een muur, maar ik werd voor hem een deur". Alleen voor die ene die bij haar zal horen. Alleen voor die ene die haar hele leven haar man zal zijn. Voor iedereen is zij een ondoordringbare muur, maar voor hem zal ze zich in overgave aanbieden. Daar krijgt de erotiek haar juiste plaats. Daar mag het verlangen en de begeerte gekoesterd en beleefd worden. Niet daarbuiten. Niet zomaar naar iedereen toe. Maar wel naar haar bruidegom. De jongeman heeft daar ook voldoende aan. Hij heeft er zijn handen aan vol. Salomo had een wijngaard, een harem vol vrouwen. Maar hij is niet jaloers. Hij verlangt niet naar de vele vrouwen van Salomo. Laat die zijn wijngaard maar houden, voor deze jongeman is er ook een wijngaard. Dat is hem genoeg. Daar geniet hij al zo volop van dat hij geen oog heeft voor anderen. En zo gaan de bruid en de bruidegom op in hun liefde, hun verlangen en hun begeerte. Hartstochtelijk is het begin van hun huwelijk. Hartstochtelijk, maar wel zuiver. Niet banaal, niet grof, maar heilig en vurig. Want dat kan heel goed samen gaan. Kinderen van de Heer mogen weten dat de liefde en de begeerte van God gegeven zijn en dat ze er daarom volop van mogen genieten binnen Gods grenzen.

Daarom is het ook niet verkeerd om in dit alles dan ook nog een beeld te zien van Christus en de gemeente. Niet bij voorbaat, niet alsof het eigenlijk alleen daarom gaat. Maar dezelfde overgave, hetzelfde verlangen naar de ander, dat vinden we ook bij de Here Jezus Christus. Hij geeft Zichzelf over aan zijn gemeente en vraagt van zijn gemeente diezelfde overgave. Hij verlangt naar het eeuwige samenzijn, en de gemeente van de Here Jezus Christus, de bruid, verlangt even intens naar de dag van de hemelse bruiloft. Op de achtergrond van het Hooglied mogen we dit beeld er ook nog in zien. Maar eerst en vooral tekent het Hooglied ons hoe mooi het kan zijn als je van elkaar houdt. Hoe zuiver het kan zijn om naar elkaar te verlangen. En hoe dodelijk als je daar verkeerd mee omgaat. Sterk als de dood is de liefde. Vuurvlammen zijn het. Een vuurgloed des Heren. Als je voorzichtig bent word je daar door en door warm van. Maar als je niet uitkijkt loop je brandwonden op waarvan de littekens je hele leven lang blijven.

Het is jammer wanneer sexualiteit bij het gedrag hoort dat niet besproken wordt. Iets dat zo sterk is, zo gevaarlijk kan zijn, en zo hoort bij je ontwikkeling, en bovendien een gave van de Here God is, verdient gewoon een plaats in een eerlijk gesprek.

Vereniging 'Ph.J. Hoedemaker, Forum voor geref. belijden nú', Kontekstueel.

Tijdschrift voor gereformeerd belijden nú.

47 blz., f 7,50

ISBN 09229450

Uitg. Ver. 'Ph.J. Hoedemaker...', Poortlandplein 5, 2628 BM Delft

Deputaten Kerk en Bedrijfsleven v.d. Chr. Geref. Kerken in Ned., Zondagsarbeid.

f 5,-

Uitg. Deputaten Kerk en Bedrijfsleven, Postbus 453, 3900 AL Veenendaal

Donald Baker, Jozua – de kracht van Gods beloften.

12 bijbelstudies.

46 blz., f 6,90

ISBN 9032306111

Uitg. Intern. Bijbelbond, Postbus 352,

4100 AJ Culemborg

Willy Bakker-Huizinga, Een hand op je schouder.

92 blz., f 17,90

ISBN 9029710284

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Dr. G.L. Goedhart, Het gesprek besproken.

Praktische handreiking voor ouderlingen.

(Tiende, herziene druk)

93 blz.

ISBN 9024232783

Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. J. de Bruijn (eindred.), Psalmzingen in de Nederlanden.

Vanaf de zestiende eeuw tot heden.

326 blz.

ISBN 9024268052

Uitg. J.H. Kok, Kampen

A.G. Versteeg, In geuren en kleuren.

Beeld en symbool in de bijbel.

208 blz., f 26,90

ISBN 9060479521

Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Drs. M. Amesz, In drie golven.

Geschiedenis en verschijnselen van de charismatische beweging.

162 blz., f 22,90

ISBN 9060647572

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Tweede verkenning in Roemenië

2. Moed voor toen en voor nu

We moeten er nu naar streven elkaar te helpen en ons geweten te bevrijden van elke vorm van egoïsme, intolerantie en chauvinisme. We moeten elke extremistische manifestatie, uit welke bron dan ook, verwerpen en ertegen strijden. Onze visie op het toekomstige gemeenschappelijke Europese huis omhelst de eliminatie van al de oude structuren en denkwijzen die haat, wantrouwen voortbrengen. We aanvaarden de huidige grenzen tussen onze landen. Wij wensen een vrij verkeer van mensen over grenzen die ons verbinden, niet scheiden.

verklaring van hongaarse en roemeense kerkleiders Novi Sad, november 1990¹

Heel gewoon

Op het eerste gezicht lijkt het een heel gewoon huis, gebouwd rond een binnenplaats, met een aantal verdiepingen, waar verschillende gezinnen wonen. Al snel vallen bij dit huis echter de twee gedenkplaketten op. Op de ene, die we het beste begrijpen, staat:

„Innen indult a diktaturat megdöntö forradalom.

1989. XII.15

Hier begann die Revolution
die der Diktatur ein Ende setzte.“

Een tweede plaqueette zegt hetzelfde in het Roemeens en het Servo-Kroatisch. De vier talen van Roemenië zijn dus vertegenwoordigd. Ze zeggen hetzelfde: hier begon het.

Dit is namelijk het complex waar de Hongaarse kerk van Timisoara, in hun taal 'Temesvar', is gevestigd. Hier woonde ds. Laszlo Tôkes, de predikant, die zonder het te beseffen de opstand tegen Nicolae Ceausescu en zijn boosaardige vrouw Elena op gang bracht.

(Naast de twee borden valt alleen nog een kleine poster op, met de aankondiging van een yoga-cursus. De 'concurrentie' zit kennelijk niet stil, als het om het reiken naar het hart van de mensen gaat...)

Via een paar brede en vrij steile trappen gaan we de kerk binnen. Het eerste dat bij binnenkomst opvalt is de hoge kansel, in een soort gotische stijl; een rand van kant hangt van de kansel naar beneden. Op een bord op de preekstoel staat:

„Az en Beszedem Sohrel nen Mulnak.“

„Maar mijn woord zal nimmer voorbijgaan.“

Twee grote keramieken kachels moeten de ruimte verwarmen. Nu, in juli, is

dat natuurlijk niet nodig. Een vijftal hoge ramen laten veel licht in de ruimte toe. Helemaal achterin kunnen we de predikant in toga, een rijzige vijftiger met mooi grijs haar, goed horen en zien, maar uiteraard in het geheel niet verstaan.

We zijn met zo'n driehonderd mensen, schat ik. De meesten zitten in banken die qua model ons heel vertrouwd voorkomen. Het orgel, boven ons hoofd, is redelijk van kwaliteit. Van geen enkel Lied of Psalm blijkt de wijs ons bekend, tot mijn spijt. Ik had eigenlijk wel wat ons bekende 'geneefse melodieën' verwacht, maar dat is er dus niet bij. De melodieën worden slepend gezongen, want men zingt op hele noten, of in een tempo dat daar dichtbij in de buurt komt. Het geluid is sonoor en krachtig. Toch is met alle bekendheid met zo'n verschijnsel dit geen gemeente op Urk of op de Veluwe. We hebben aan geen enkel woord enig houvast, behalve het woord 'Amen' waarmee het gebed wordt besloten. (De opmerking van een Amerikaanse predikant die ik hoorde komt me in gedachten: „Er zijn in de hele wereld maar drie echt internationale woorden: Amen, Halleluja en Coca Cola!“ 't Slaat natuurlijk nergens op, maar ik moet er toch aan denken.) Om me heen kijkend zie ik veel vrouwen, maar gelukkig toch ook heel wat mannen. Bovendien blijken ze lang niet allemaal oud. Het valt me niet zo mee om op de gezichten af te lezen wat de mensen denken. Dat krijg je na jaren van onderdrukking, denk ik. Toch, deze gewone mensen hebben een revolutie ontketend... We kunnen niet meer zitten en besluiten daarom naar de dichtbijzijnde Baptistengemeente van ds. Petre Dugulescu uit te wijken. Daar zullen we in elk geval kunnen zitten en bijna zeker ook iets meer verstaan van het Roemeens dan van het ons zo 'vreemde' en ons onbekende Hongaars. Maar eerst moeten we ons nog ontdoen van een grote tas met christelijke boeken in het Hongaars, die we hebben meegenomen en vrijelijk door de douane konden brengen. Daarbij ontspint zich een langdurig gesprek met een paar jongeren die de boeken in ontvangst nemen.

Een andere plek

Het is maar een paar straten van de hongaarse naar de roemeense kerk. Een groter en ook een veel moderner kerkgebouw. Toch ziet het geheel er op het eerste gezicht wat traditioneel uit. Vrouwen en mannen zitten apart; bovendien hebben de vrouwen bijna allemaal een hoofdbedekking, veelal een brede haarband. Maar het is er vol! Er wordt door diverse predikanten

gepreekt, vol vuur. Er wordt lang gebeden. Hier valt inderdaad meer te verstaan, al missen we toch het overgrote deel. Het Roemeens lijkt wel wat op het Italiaans. Ook worden er liederen gezongen waarvan we de melodie kennen. Er is hier daarom feitelijk meer herkenning dan bij de 'Hongaren'; dat is onverwacht. Er zitten zeker zo'n vierhonderd mensen in de kerk, schat ik, waaronder zeer veel jonge mensen. Na afloop worden we door velen gegroet met 'Pace', 'Vrede!' (Het doet heel nieuwtestamentisch aan). Vele handen worden geschud. Er is geen bedachtzaamheid naar buitenlanders toe, maar spontane openheid. In de kerk voelt men zich kennelijk veilig. Die openheid blijkt ook, als ik de komende woensdagavond op de bidstond mag preken. Dan zitten er zo'n 250 mensen wel tweeënhalf uur bij elkaar; zeker vijftig mensen bidden hardop en er wordt tussendoor gepreekt door twee mensen, en er wordt gezongen! Dat alles in een sfeer van bewogenheid en gedrevenheid voor de zaak van Christus.

Hoe het was

Toch, men is niet naief! Men weet ook hier van vervolging. Als ik later die avond door wat mensen naar huis wordt gebracht, wijzen ze ons de plaatsen waar anderhalf jaar tevoren tientallen mensen zijn omgekomen. De jonge man vertelt van de spanning en de uitgelatenheid van de menigte, en de komst van militairen, politie en Securiti. Er werd een drievoudig cordon rond het plein gelegd: de militairen voorop, de politie erachter en de lui van de Securitate in de achterste rij. Zo had ook iedere 'belegeraar' te denken aan degene pal achter hem... Hij was erbij, heeft met militairen gepraat, gezegd dat ze niet moesten schieten. Dat gebeurde toch, maar toen was hij er niet bij; het was de hele tijd een komen en gaan naar het plein. Zijn jonge vrouw zit er wat ineengedoken bij, naast mij in de auto. Het verhaal, dat de stellig al zo vaak heeft gehoord, pakt haar duidelijk opnieuw aan. Ze balanceert op de grens van tranen. Ik vraag haar of ze persoonlijk slachtoffers gekend heeft. „Niet zoveel“, zegt ze, „maar vijf. Drie meisjes uit de kerk, tieners. En verder twee mensen uit de straat.“ Ze kende er dus „maar vijf“... Feitelijk brengt die opmerking de pijn nog het meest aan het licht. Op een grote plein tussen Kathedraal en Operagebouw, met zijn beeld van Romulus en Remus, die door de wolvin gezoogd worden (een geschenk dat Mussolini vele jaren geleden aan zijn 'mede-Romeinen' in het toen fascistische Roemenië heeft geschonken) hebben zich dus onvoor-

stelbaar tragische taferelen afgespeeld.

Er zijn ook grootse dingen gebeurd, dingen die ook iedereen je kan vertellen. Ds. Dugulescu heeft, toen de revolutie naar andere steden oversloeg, de menigte op het plein gevraagd samen het 'Onze Vader' te bidden. Dat heeft men toen gedaan; duizenden mensen die spontaan neerknielden om voor zichzelf en hun volk te bidden. De beelden ervan, die ook op onze televisie te zien zijn geweest, horen tot de meest indrukwekkende van de laatste jaren.

Onopvallende moed

Hoeveel moed er aan de (volstrekt onverwacht ontstane) opstand voorafgegaan is blijkt met name uit de autobiografie van Laszlo Tökes, die onder redactie van de Engelsman David Porter is verschenen. Onlangs kwam dat boek ook in het Nederlands uit; 178 bladzijden lang wordt – zeer overtuigend – gesproken over de zo verschrikkelijke situatie in de jaren van Ceausescu's bewind. Wat me in het boek uiteindelijk met meest aansprak zijn niet zozeer de 'heldendaden' van Tökes en zijn medestanders, maar hun moed om vol te houden in de kleine zaken waarin men wist in zijn recht te staan. De moed om ondanks het zo uitzichtsloze leven – economisch en geestelijk, onder de volstrekt geesteloze 'leiding' van Bisschop Laszlo Papp – de 'morele erosie' tegen te gaan. Na een paar bezoeken aan Roemenië en het aanhoren van tientallen verhalen kan ik me bij Tökes' verhaal iets voorstellen; het komt over als absoluut betrouwbaar en authentiek. Het is het verhaal hoe je de woorden van onze Willem de Zwijger tot uitvoer kan brengen: „Men hoeft niet te hopen om iets te ondernemen, of te slagen om ermee door te gaan.”² Want het is volstrekt duidelijk dat de 'hoofdrolspelers' nooit hebben verwacht dat hun protest in een onheilspellend escaleerend conflict enig positief effect kon hebben.

Tökes' verhaal is het zitten in een nagenoeg onverwarmde kamer in de winter, met een hoogzwangere vrouw, in een door de Securitate aangebracht isolement van bijna ieder die je steun kan geven. En het feit dat je die situatie na een poos niet meer neemt. Bij tijd en wijle is het 't hartbrekend verhaal van een fatsoenlijk en integer man, die wordt dwarsgezeten en onderuitgehaald door mensen die hem horen te steunen, met name degenen in leidinggevende posities in zijn eigen hongaarse kerk. Onvoorstelbare kleinzieligheid en lafheid komen voor naast een 'anoniem soort moed', van mensen die op een bepaald moment de

angst voor pijn en verdere vernedering voorbij zijn en bemoedigd worden door hun eigen aantallen en de plotse linge aarzeling bij hun onderdrukkers.

Eenheid tussen bevolkingsgroepen

Na dat lange en, zoals gezegd, indringende persoonlijke relaas over zijn eigen 'vervolging' komt Tökes op het thema: wat nu? Vanaf p. 147 van het boek vertelt hij over zijn lotgevallen als gevierd man, zijn reizen en spreekbeurten in binnen- en buitenland. Dan duikt het woord 'verzoening' geregeld op. Zo meldt hij President Iliescu dat hij „al onze mensen” wil vertegenwoordigen. „Ik ga niet als Hongaar, maar als Roemeen. (147) We lezen ook over de spanningen tussen (etnische) Hongaren en Roemenen in Tirgu Mures, de aanwezigheid van ultranationalistische roemeense organisaties als Vatra Romanescea. Indringend vind ik ook Tökes' verslag van zijn redevoering in het roemeense parlement: „Ik besprak de gebeurtenissen in Tirgu Mures. Ik zei dat de Hongaren klaar waren voor verzoening en dat de beweringen, dat wij ons wilden afscheiden en anti-Roemeens waren, alleen maar propaganda waren. Ik liet hen duidelijk zien dat verzoening een probleem was, dat op weg naar democratisering niet kon worden omzeild. „Dit is niet alleen een probleem voor twee miljoen Hongaren”, zei ik. „Het is een probleem dat de hele Roemeense bevolking aangaat. Degenen die zich inzetten tegen verzoening vechten tegen de democratie.” Het bleef angstwekkend stil. Niemand applaudiseerde of gaf enig ander teken dat het geaccepteerd werd. Normaal was het parlement een rumoerige plaats. De stilte was onbehaaglijk en dreigend. Terwijl zij verder gingen met hun bezigheden en de herrie weer toenam, beseft ik, dat het kleine politieke prestige dat ik ontleende aan mijn rol in december, snel aan het verdwijnen was.” (152)

Aan het einde van zijn verslag (p. 156) zegt Tökes nog dit: „Misschien komt het wat naïef of veel te optimistisch over om voor verzoening te vechten... Maar ik kan geen ander perspectief zien waarin er gevochten kan worden. Zelfs als we geen succes hebben, bestaat er geen zaak die het meer waard is om voor te vechten. Daarom is het zo nodig dat er geestelijke waarden aan onze nieuwe samenleving ten grondslag liggen. Als er een macht of kracht is die verzoening kan bewerken, dan is dat het christelijk geloof... Diegenen onder ons die gelovig zijn, moeten leren dat ons samenleven, onze toekomst, ons over-

leven en onze vreugde als natie, liggen in het vertrouwen in God, door de kracht die het geloof verleent.”

Waarvoor te bidden?

Als we „op een goede manier” voor het roemeense volk en de roemeense Kerk willen bidden, moet dit thema van Tökes onze leidraad zijn, is mijn overtuiging. We moeten niet alleen bidden voor de Hongaren, of voor de (etnisch) Roemenen, maar voor allen! De weinige ervaring die ik zelf met beide groeperingen heb laat zien hoezeer in beide gemeenschappen er velen zijn die je van harte steunen kan!

We moeten bidden dat zij van Godswege de gelegenheid krijgen te tonen dat geloof in Christus mensen met elkaar verzoenen kan. De naijver en spanning tussen 'nationaliteiten' in Oost-Europa leren nu al de urgentie van dat alles. Wat zal er gebeuren met Tsjechen en Slowaken, Kroaten, Slovenen, Serviërs, Armeniërs, Azerbaidjanen, als men de verzoening niet leert...?

Daarom nog eenmaal een citaat uit de verklaring van roemeense kerkelijke leiders in het Joegoslavische Novi Sad:

„Wij als kerken, volgelingen van Jezus Christus en broeders en zusters, willen onze stem verheffen om iedereen op te roepen in broederschap te leven en zich te verzetten tegen alle vormen van nationale verdeeldheid en strijd. Onze Heiland heeft gezegd: „Hieraan zullen allen weten, dat gij discipelen van Mij zijt, indien gij liefde hebt onder elkander.” (Joh. 13:35) Als wij ons christelijk geloof getrouw willen zijn, moet deze liefde zich kenbaar maken...”

1 red. David Porter. Laszlo Tökes. **De Vonk in de Roemeense Revolutie. Een Autobiografie.** Uitgeverij Groen. Leiden, 1991. p. 173. De prijs van dit voortreffelijke boek is f 29,95. Zeer aanbevolen! De vertaling had m.i. soms beter gekund, maar dat terzijde.

2 geciteerd uit P. Benoit. **Calvin als Zielzorger.** Callenbach. Nijkerk. z.j. p. 71.

De betrouwbaarheid van de historische gegevens in de Bijbel (1)

In een reeks van zes artikelen over de betrouwbaarheid van de dateringen in de Bijbel, in Opbouw van 21 juni t/m 30 augustus 1991, geeft de heer A. Keizer een totaal van de gebruikelijke dateringen afwijkende chronologie. Alle dateringen vanaf ca. 600 v.C. blijken met ca. 110 jaar verschoven te zijn vergeleken met de gebruikelijke. Ook eerdere dateringen verschuiven mee, zij het niet in gelijke mate. Verder wordt veel aandacht besteed aan de periode van Nehemia en Ezra, waarbij ook dateringen gegeven worden die afwijken van de gebruikelijke. De heer Keizer stelt, in navolging van aartsbisschop Ussher (1581-1656) in zijn 'Annales Veteris et Novi Testamenti', dat Adam geschapen werd in 4004 v.C. en dat de Zondvloed plaatsvond in 2348 v.C.

Geen dateringen

In het vervolg zal duidelijk gemaakt worden waarom geen enkele historicus ook maar één van de dateringen en conclusies uit de artikelen van de heer Keizer juist zal kunnen noemen, niet alleen op grond van gegevens in de Bijbel, maar ook in het licht van gegevens uit historische bronnen. In zijn eerste artikel stelt de heer Keizer dat de Bijbel „niet alleen volkomen betrouwbaar spreekt over de grote heilsdaden Gods, maar niet minder vast en duidelijk over de tijd waarop God Zijn grote daden heeft verricht. Want de dateringen die wij in de Schrift tegenkomen, zijn niet minder door de Geest Gods geïnspireerd dan de feiten die ze dateren.” De Bijbel geeft ons echter geen enkele datering die in verbinding staat met onze jaartelling. Alleen relatieve dateringen worden gegeven. Het dateren van gebeurtenissen uit het Oude Testament hangt dus af van de datering van historische feiten buiten Israël die gelijktijdig plaatsvonden en vermeld worden in buitenbijbelse bronnen.

Betrouwbare gegevens

We kunnen dus niet spreken over de betrouwbare dateringen van de Bijbel, zoals de titel luidt van de artikelen van de heer Keizer, maar alleen stellen dat gegevens in de Bijbel over leeftijden en over regeringsjaren van bepaalde koningen betrouwbaar zijn. Die gegevens maken het ons mogelijk dateringen vast te stellen. Daarbij moeten we ons ervan bewust zijn dat de wijze waarop de schrijvers van de bijbelboeken het aantal regeerjaren berekenen, verschilt van de onze en ook in bepaalde perioden van de geschiedenis van Israël en Juda verschillend is. In bepaalde perioden werd het jaar waarin een koning aan de regering kwam als jaar meegeteld. Diverse vermelde aantallen regeerjaren moeten dus met één verminderd

worden. Bovendien wordt in sommige teksten gerekend vanaf de troonsbestijging en bij dezelfde koning in een andere tekst vanaf het tijdstip dat hij medekoning werd tijdens zijn vader. Beide oorzaken vormen een verklaring voor het feit dat bij optelling van de aantallen regeerjaren van de koningen van Israël en die van Juda in dezelfde periode, namelijk van de dood van Salomo (ca. 930 v.C.) tot de vrijwel gelijktijdige dood – in 841 v.C. – van Ahazia van Juda en Joram van Israël (2 Kon. 9:24-28) een verschil van 3 jaar blijkt te bestaan.

Met deze factoren hield aartsbisschop Ussher geen rekening, ook al omdat men toen over geen enkele buitenbijbelse bron beschikte uit de tijd van de koningen van Israël. Sinds de negentiende eeuw zijn vele Egyptische inscripties en Assyrische en Babylonische kleitabletten opgegraven. Dat heeft ons tal van chronologische gegevens opgeleverd die van onschatbare waarde bleken te zijn voor het dateren van de geschiedenis van het Oude Nabije Oosten en daarmee ook van Israël.

Zekerheid van de gebruikelijke dateringen

Sinds de tweede eeuw na Christus zijn er chronologische gegevens voor de tijd na ca. 747 v.C. beschikbaar. We beschikken over deze periode namelijk over de 'Canon' van Ptolemaeus, een astronoom, historicus en chronoloog die van 70 tot 161 na Christus leefde in Egypte. Hij gaf in zijn 'Canon' een lijst van koningen en hun regeerjaren, waarbij hij begon bij en rekende vanaf het eerste jaar van koning Nabonassar van Babylon, die regeerde van 747-734 v.C. Na Nabonassar worden de regeerperioden van de op hem volgende koningen van Babylon genoemd tot Nabonidus, de laatste (feitelijke) koning van het Nieuwbabylonische rijk, dat in 539 v.C. veroverd werd door Cyrus, de koning van de Perzen. De nacht voor de verovering wordt beschreven in Daniël 5. De in dat hoofdstuk genoemde koning Belsazar regeerde in de plaats van zijn vader Nabonidus, die 10 jaar buiten Babylon verbleef. Daarna volgen de regeerjaren van de 12 koningen van het Perzische rijk tot en met de laatste Perzische koning Darius III. In 331 v.C. versloeg Alexander de Grote, de koning van Macedonië, in de slag bij Gaugamela, het leger van Darius III, die kort daarna stierf. Alexander de Grote had in 332 Egypte veroverd. Acht jaar na de dood van Alexander de Grote was zijn grote rijk in 4 delen uiteen gevallen. In Egypte regeerden vanaf 304 tot 30 v.C. de Ptolemaeën, waarvan Ptole-

maeus ook de regeerjaren nauwkeurig vermeldde. Daarna worden regeerjaren van de keizers van het Romeinse rijk genoemd van Augustus tot en met Antoninus Pius (138-161 na Chr.). Dat de regeerjaren die genoemd worden in de Canon van Ptolemaeus absoluut zeker zijn, is gebleken uit ruim 80 astronomische gegevens, zoals zonsverduisteringen, maansverduisteringen en planetaire posities, die Ptolemaeus noemt in zijn 'Almagest' met daarbij in welk jaar van het Nabonassar-tijdperk ze plaatsvonden. Bij narekening van de astronomische gegevens door astronomen bleken ze alle plaatsgevonden te hebben in het jaar dat Ptolemaeus noemde. Zo vermeldde hij een zonsverduistering in het 27e jaar van het Nabonassar-tijdvak. Inderdaad bleek een zonsverduistering plaats gehad te hebben op 19 maart 721. Ptolemaeus noemt ook een zonsverduistering in het 7e jaar van Cambyses (529-522 v.C.), de zoon van Cyrus, het 225e jaar van het Nabonassar-tijdvak. Dat moet dus het jaar 523 v.C. geweest zijn. Bij narekening bleek inderdaad op 16 juli 523 in het Nabije Oosten een zonsverduistering plaatsgevonden te hebben. Volgens Ptolemaeus had een maansverduistering plaats in het 31e jaar van Darius I, het 257e jaar van het Nabonassar-tijdvak. Dat is het jaar 491 v.C. Inderdaad, er bleek een maansverduistering plaatsgehad te hebben op 25 april 491 v.C.¹ Ook alle andere opgaven bleken te kloppen. Het staat dus vast dat de dateringen die Ptolemaeus geeft van de koningen van Babylon, Perzië en van de Ptolemaeën absoluut juist zijn.

Assyrische chronologie

We kennen sinds de opgravingen in de negentiende eeuw ook een nauwkeurige Assyrische chronologie met jaarlijkse vermelding van belangrijke gebeurtenissen. Die chronologie is belangrijk voor de dateringen van de koningen van Israël en Juda omdat er diverse synchronismen bekend zijn. De Assyrische chronologie loopt vanaf 891 tot 648 v.C. en valt dus gedurende de bijna 100 laatste jaren samen met de chronologie van Ptolemaeus. De dateringen van de Assyrische chronologie konden in verbinding gebracht worden met de dateringen in de 'Canon' en zo met onze jaartelling. Ptolemaeus vermeldt namelijk dat Sargon II van Assyrië in het 39e jaar van het Nabonassar-tijdvak koning van Babylon werd. Dat is het jaar 709 v.C.² In een Assyrische bron wordt vermeld dat Sargon II (722-705 v.C.) in zijn 13e jaar koning van Babylon werd. In de Assyrische chronologie wordt 54 jaar

eerder een zonsverduistering genoemd, dat is dus in 763 v.C. Inderdaad vond op 15 juni 763 in Mesopotamië een zonsverduistering plaats.³ We hebben dus absolute zekerheid over alle dateringen vanaf ca. 890 v.C. Zo kon vastgesteld worden dat koning Ahab met verschillende bondgenoten in 853 v.C. bij Karkar slag leverde tegen Salmanassar III van Assyrië, dat koning Jehu in 841 v.C. een schatting aan deze koning betaalde en dat Sanherib in 701 v.C. Jeruzalem belegerde. Dat laatste gebeurde tijdens koning Hizkia die regeerde van 727 tot 698 v.C. Het is dus volkomen onhoudbaar om alle jaartallen vanaf Nebukadnezar (605-562 v.C.) met ca. 110 jaar te verschuiven.

Datering zondvloed en schepping

Er is geen reden om ook maar enige waarde te hechten aan de dateringen van bisschop Ussher die onder andere op grond van de genealogie in Genesis 11 de Zondvloed dateerde in 2348 v.C., zoals ook de heer Keizer doet. We kunnen dat ook vanuit de Bijbel duidelijk maken. In Genesis 11 wordt een overzicht gegeven van de afstamming van Abraham van Sem, de zoon van Noach. Ussher telde de vermelde leeftijden waarop voorvaders van Abraham hun eerste zoon kregen bij elkaar op en concludeerde dat er tussen de aankomst van Abraham in Kanaän en de Zondvloed 427 jaar zou liggen.

Ussher ging ervan uit dat we in Genesis 11 te maken hebben met een ononderbroken reeds personen. In genealogieën in de Bijbel worden echter vaak namen weggelaten, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de stambomen van Jezus Christus resp. in Mattheüs 1 en Lucas 3. Mattheüs slaat diverse generaties over zodat hij van Abraham tot David slechts 14 namen noemt. Er waren zeker meer generaties in deze periode. Tussen David en Sealthiël noemt Mattheüs 16 namen, terwijl Lucas 3:23-38 over dezelfde periode er 22 noemt. Voor de periode tussen Sealthiël en Jezus Christus geeft Mattheüs 13 namen, terwijl Lucas er 22 noemt. Duidelijk is dat 'hij verwekte' in Matth. 1 meermalen betekent: *was de voorvader van* en niet steeds: *de vader van*. Dat geldt ook voor Gen. 11. In Lucas 3 wordt ook de reeks voorouders van Abraham genoemd die we in Genesis 11 vinden. Opmerkelijk is dat in Lucas 3:16 tussen Arpachsad en Sala (Selah) nog Kainan (Kenan) wordt genoemd. Ook de Septuagintvertalers voegen in Genesis 11 Kenan in tussen Arpachsad en Selah. In de Septuagintvertaling staat dat Kenan 130 jaar was toen hij een zoon Selah kreeg. Daardoor wordt de tijd tussen de zondvloed en Abraham al 130 jaar langer. Verder waren volgens de Septuaginttekst na Sem bijna alle voorvaders van Abraham 100 jaar ouder – alleen Nahor is 50 jaar ouder en Terah even oud – toen ze een zoon kregen dan volgens de Masoretentekst, die ten grondslag ligt aan onze bijbelvertalingen. Dat

maakt de tijd tussen de zondvloed en Abraham al 780 jaar langer dan volgens onze vertaling.

Er is alle reden om voor gegevens over leeftijden en regeerjaren de Septuagint te volgen. De Septuagintvertalers beschikten, toen ze in de derde eeuw voor Christus de boeken van het Oude Testament in het Grieks vertaalden, over oudere Hebreeuwse teksten dan die waarop onze vertalingen gebaseerd zijn. De apostel Paulus gebruikte in vrijwel alle gevallen waarin hij het Oude Testament citeerde de Septuagint. Dat wil niet zeggen dat we via de Septuagintvertaling van Genesis 11 de duur van de tijd van de Zondvloed tot Abraham kunnen berekenen. Het is alleszins aannemelijk dat in Genesis 11 meerdere generaties niet genoemd zijn net als in de stambomen van Jezus Christus in resp. Mattheüs 1 en Lucas 3. Op grond van de Bijbel kunnen we de zondvloed dus niet dateren. Zeker is dat Adam lang voor 4004 v.C. geschapen werd. Daarmee worden alle conclusies van de heer Keizer, onder andere het vaststellen van het eerste regeerjaar van Nebukadnezar in 496 v.C. en daarmee het verschuiven van alle dateringen daarna met 110 jaar, al onhoudbaar. Het staat vast dat Nebukadnezar tot koning gekroond werd op 9 september 605 v.C. Op grond van vele historische bronnen en resultaten van archeologisch onderzoek kunnen we stellen dat de Zondvloed lang voor 2348 v.C. plaatsvond. In de tijd van Abraham waren er al honderden steden in het Oude Nabije Oosten en beschavingen van een hoog niveau. Bovendien zijn er al veel eerder bloeiende steden bekend zoals onder andere bleek uit het bestuderen van de duizenden kleitabletten die gevonden zijn in Ebla. Die dateren van meer dan 600 jaar voor Abraham. Tijdens de Sumerische beschaving bestonden er al steden, met soms tienduizenden inwoners, die we kunnen dateren tot ca. 3000 v.C. De eerste dynastie in Egypte begint ca. 3000 v.C., terwijl we daarna een aaneengesloten chronologie hebben. De piramiden werden gebouwd van ca. 2600 v.C. tot ca. 2200 v.C. De oudste steden, zoals Jericho, kunnen zelfs gedateerd worden tot voor ca. 6000 v.C. Recent werd bekend dat het oudste dorp in Nederland, dat in de zomer van 1991 ten noorden van Geleen werd opgegraven, dateert van tussen 5300 en 5200 v.C. Al deze gegevens kunnen we niet wegwuiven op basis van een onjuist gebruik van gegevens uit de Bijbel waarbij het nieuwe begin van de geschiedenis van de mensheid na de zondvloed op 2347 v.C. gedateerd wordt. Die datering is zowel op bijbelse als op historische gronden onhoudbaar, om maar te zwijgen over de dwaasheid om de schepping van Adam te dateren in 4004 v.C.

Noten:

1. E.R. Thiele: *The mysterious numbers of the Hebrew Kings*, Grand Rapids 1977, pag. 70-71.
2. idem, pag. 71.
3. idem, pag. 69.

Lijden aan de kerk

Over dat onderwerp schreef de bekende chr. geref. predikant Dr. T. Brien in 'De Variant' van het 'Nederlands Dagblad' d.d. 7 september 1991. Wij nemen daarvan hierbij een gedeelte over om vervolgens enkele opmerkingen van onze kant daaraan te verbinden.

Variaties in het lijden aan de kerk

Het lijden aan de kerk is bij deze en gene verschillend. Er bestaan variaties en soorten van dit lijden. Ik wil er een aantal noemen, waarbij de mogelijkheid open wordt gelaten dat er nog meer soorten bestaan. Het is een eerste in-kaart-brenging ervan. Te denken valt dan aan het lijden aan de gescheurdheid van de kerk. Ik ken – al zijn het er niet zovelen! – die innerlijk stuk zijn van de verdeeldheid der kerken, van de gescheurdheid van het lichaam van Christus en het afzonderlijk optrekken van de kudde Gods. Ze wenen over de 'breuke Israëls'. Velen kunnen kolommen vullen ter verdediging van deze gescheurdheid, maar anderen lijden er verschrikkelijk onder. Dit lijden wordt nog vergroot door het gevoel door medechristenen hierin niet begrepen te worden. Het kan je zelfs kwalijk genomen worden, dat je zo in vlam staat voor de eenheid van Christus' Kerk. Deze lijdens ontmoeten zo bij hun verdriet nog veel onbegrip en weerstand in eigen en andere kerken en liggen gauw uit de gunst bij kerkleiders en kerkvolk. Het is echter een lijden naar Gods wil. Het lijden aan de kerk kan ook de gestalte aannemen van een lijden aan de verdeeldheid in eigen kerk of gemeente. Er zijn heel wat kerkleden en ambtsdragers, die smart kennen over de groepsvorming in eigen kerken. Zij hebben de verdeeldheid onder elkaar nog altijd niet aanvaard, kunnen dat niet en willen dat ook niet, al zijn er die zeggen dat dat maar het beste is. Men moet er mee zien te leven en van te maken wat men kan. Daar zou zelfs een bepaald charisma voor te boek staan. Wie die weg opgaat, zou wel eens van dit lijden aan de onderlinge verdeeldheid, het onderlinge wantrouwen en het elkaar afschrijven, bevrijd kunnen worden, maar bij anderen lukt dat niet.

Dat er verscheidenheid tussen plaatselijke kerken en tussen leden van de ene gemeente is, dat is bijbels en

daarmee is te leven, maar gescheidenheid doet pijn. Gesloten kansels, afgebakend beroepingswerk, gescheiden bladen, gescheiden ontmoetingsdagen, dat alles doet lijden aan de kerk. Maar wie ontfermt zich over deze leden?

Een andere gestalte van lijden aan de kerk is het lijden het niet voluit bijbels functioneren van eigen kerk. De kerk leeft niet. Er is ingezonkenheid. Er gaat geen warmte en bewogenheid van uit! De werfkracht van de kerk is weg, de onderlinge dienst in liefde en hulpvaardigheid functioneert niet. Dat kan ook het geval zijn met kerkelijke vergaderingen. Het zingt, bruist en stuwt niet op deze vergaderingen, in de besluiten die worden genomen en in de handelingen, die plaatsvinden. Men heeft het gevoel, dat er meer afgeremd wordt dan gestimuleerd en geactiveerd. Dat heeft zijn weerslag in de plaatselijke gemeente. De bijbelse blijdschap ontbreekt. De groei in kennis van Jezus Christus en eigen zonde stagneert. De zekerheid onder de kerkleden wordt zeldzaam. Het is en blijft alles zo mat en lauw. Het kerkelijk leven kabbelt wat voort, maar het elan, de toekomstverwachting, de diaconale bewogenheid over de hendaagse noden worden niet merkbaar. Stokt alles in formalisme en orthodoxisme? Waar is het volijverig zijn in goede werken? Waarom staat de hof van Jezus' kerk niet in uitbundige bloei voor haar Meester? Er zijn kerkleden en ambtsdragers, die hieronder lijden. Ze hebben er hun energie ingeworpen, maar er komt geen verbetering. Dat gaat hen aan hun hart. Ze worstelen ermee, tot aan de troon van God.

Er zijn ook kerkleden en ambtsdragers, voor wie het lijden aan de kerk nog een extra dimensie heeft gekregen door wat zij persoonlijk van hun kerk hebben ondervonden. Ze vonden geen begrip, geen echt broederlijke overweging van van wat zij naar hun diepste overtuiging naar de Schriften konden, soms ook moesten zeggen, schrijven of doen. Er is twijfel gezaaid aan hun trouw aan de Schriften, aan hun gereformeerd zijn of zelfs aan hun toebehoren tot de Heiland. Men is hardhandig aangepakt, flink aan de kant gezet of listig uitgerangeerd. Hun diepste bedoelingen zijn miskend. Dit lijden kan tot ernstige, zelfs levenslange verbittering leiden. Hier en daar brak men met eigen gemeente of kerk. Men is zo verwond dat alle vertrouwen in kerken, kerkmensen, kerkelijke vergaderingen werd opgezegd. Men gaat vereenzaamd zijn weg. De wonden blijven schrijnen de jaren door en wie ziet naar hen om!

Ja, het lijden aan de kerk, wie ontkomt eraan als hij betrokken is in geloof en liefde op de gemeente als het lichaam van onze Here Jezus Christus? Het is een duidelijk en tastbaar gevolg van de gebrokenheid van het aardse bestaan vanwege de zonde. Die zonde raakt direkt de omgang met God en de

kommunikatie met de medemens. Wie kerk zegt, zegt gemeenschap. Daarom blijft die kerk niet buiten schot, maar draagt zij als aparte gemeenschapsvorm de lasten van de oorspronkelijke versterking van de verhouding tot God. Maar wanneer de kerkgemeenschap werkelijk functioneert zal men ontdekken, dat binnen haar grenzen iets van dat lijden wordt overwonnen. Immers binnen die kerkgemeenschap kent men de sanerende kracht van de verkondiging van het evangelie enervaart men de heilzame uitwerking van het medicijn van het gebed!

Maar er is nog iets anders in dit verband te noemen. Misschien vaak onbewust proberen allerlei mensen ook in onze kring het lijden aan de kerk te verzachten door zich erg sympathiek op te stellen tegenover hen, die onze kerken menen te moeten verlaten om zich elders aan te sluiten. Men toont begrip voor hun keus en wuift hen met een zegenformule uit. Het klinkt misschien erg strak en ware-kerk-ideeachtig, maar ik heb daaraan nooit meegedaan en zal er ook niet aan meedoen. O zeker, ik heb de zegen van de Almachtige niet in mijn zak. En het oekumenisch karakter van die zegen misken ik niet. Maar waar ik de broeders en zusters in de Here heb vermaand zich niet aan de gemeente te onttrekken, omdat er nog steeds de prediking naar de norm van Schrift en belijdenis plaatsvindt, ga ik bij hun vertrek als pastor niet doen alsof het om het even is bij welke kerkgemeenschap men behoort. Dat leidt tot een vervaging van het kerkbesef en bevordert het kerkelijk denken niet. Ik heb dan in dit kader niet in de laatste plaats onze jongeren op het oog. Wanneer hun liefde tot onze kerken wordt versterkt zal het een zegenrijk effect hebben nu en in de toekomst!

Enschede

O. Mooiweer

**W. Borst, e.a.,
Bijbel en biotechnologie.**

Een nota in opdracht van Agrariërs
GMV
16 blz., f 5,-
ISBN 9071371131
Uitg. GMV, Zwolle
Te bestellen door overmaking van
f 5,- op giro 512091 GMV, Zwolle

**Ds. Reinder Bruinsma,
Wonderen.**

Wat kunnen christenen daar nog mee?
114 blz., f 19,50
ISBN 9024261619
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. R.H. Bremmer,
In gesprek met oudere en nieuwere
theologen.**

De actualiteit van de gereformeerde
theologie.
(Bij-tijds geloven)
120 blz., f 21,50
ISBN 9024220971
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Thilly Kuiper,
Help! Ze wil geen hulp.**

Een persoonlijke ervaring met demen-
tie in de naaste omgeving.
186 blz., f 28,50
ISBN 9024260833
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Ds. P. Groenenberg,
Gewapende ambtsdragers.**

Over het gebed in de ambtsdienst.
(Pastoraal Perspectief)
120 blz., f 14,50
ISBN 9060479491
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

**Ali C. Drost-Brouwer,
Ronald – trilogie.**

(Op weg naar morgen; Voorbij de hori-
zon; Als een bloem in het gras)
720 blz., f 39,90
ISBN 9060479513
Uitg. Oosterbaan & Le Cointre, Goes

**Ds. C. Vonk,
De Openbaring van Johannes.**

(De Voorzeide Leer, deel I Z)
149 blz., f 33,90
ISBN 9060647289
Uitg. Buijten & Schipperheijn, Amster-
dam

**Ds. F. van Deursen,
Ruth – Klaagliederen – Esther**

(De Voorzeide Leer, deel I O)
355 blz., f 58,90
ISBN 9060647467
Uitg. Buijten & Schipperheijn, Amster-
dam

**Prof.Dr. A.Th. van Deursen,
De eeuw in ons hart.**

272 blz., f 45,-
ISBN 9051940696
Uitg. Van Wijnen, Franeker
Prijs tot 31/12/91: f 39,50

**Prof.Dr. A.Th. van Deursen,
Bavianen en Slijkgeuzen.**

Kerk en kerkvolk ten tijde van Maurits
en Oldebarnevelt.
(tweede druk)
472 blz., f 69,50
ISBN 905194067x
Uitg. Van Wijnen, Franeker
Prijs tot 31/12/91: f 59,50

M.R. van den Berg, Utrecht

Jezus over de Farizeeën en schriftgeleerden (1)

Partij en functie

In het Nieuwe Testament worden de Farizeeën en schriftgeleerden nogal eens in één adem genoemd. Daardoor lijkt het soms alsof deze beide woorden dezelfde mensen aanduiden. Soms is dat wel eens het geval. Maar toch is er verschil. Voor een duidelijk beeld is het nodig dat onderscheid te kennen.

Het woord schriftgeleerde (wetgeleerde) duidt een functie aan. De schriftgeleerden waren de specialisten wat betreft het Oude Testament en wat betreft heel het complex van wetten en regels dat om en over de Schrift heen was gebouwd. Daar gaven ze onderricht in. Voor dat onderricht mochten ze zich niet laten betalen. Om in hun levensonderhoud te voorzien oefenden de meesten van hen daarnaast dan ook een beroep uit, meestal een handwerk, zoals timmerman of tentenmaker. Door hun onderwijs oefenden ze grote invloed uit op de mensen. Het woord Farizeër (= afgescheidene?) heeft niets met een beroep of functie te maken. Het duidt een aanhang aan van een van de belangrijkste godsdienstige stromingen onder het joodse volk. Daarvan waren er in de tijd van het Nieuwe Testament verschillende: Sadduceeën, Essenen, Zeloten. De Farizeeën horen ook in dat rijtje thuis. Tussen deze godsdienstige partijen kwamen diepgaande verschillen voor. Zo geloofden de Farizeeën wel in de opstanding en de Sadduceeën niet.

Het overgrote deel van de schriftgeleerden behoorde tot de partij van de Farizeeën. Maar ook velen van de gewone bevolking behoorden tot deze partij. Het totale aantal Farizeeën was dus veel en veel groter dan het aantal schriftgeleerden.

Omdat de meeste schriftgeleerden tot de partij van de Farizeeën behoorden en hun godsdienstige ligging dus dezelfde was, worden ze in de evangeliën vaak in één adem genoemd en soms ook min of meer met elkaar geïdentificeerd, zoals in Matth. 23.

Gerespecteerd

Onder ons staan de Farizeeën in een slechte reuk. Het woord Farizeër is in onze taal zelfs een scheldwoord geworden. Tijdens de oorlog zongen we het liedje:

Op de hoek van de straat staat een Farizeër.

't Is geen man en geen vrouw maar een NSB-er.

In de tijd van het Nieuwe Testament had het woord beslist niet de betekenis van een scheldwoord. Toen was

het een ere naam, een naam om trots op te zijn. Het was iets waarmee je kon geuren. De mensen keken tegen je op en groetten je eerbiedig. Vóór zijn bekering was Paulus dan ook maar wat trots op die naam.

Wij kunnen dat moeilijk begrijpen, want in onze oren klinken de woorden van Jezus: wee u, Farizeeën, gij huichelaars!

Wij kunnen het niet goed plaatsen, dat de mensen uit de tijd van het Nieuwe Testament de Farizeeën met zoveel respect tegemoet traden. Hoe kun je nu waardering hebben voor huichelaars! Die verdienen geen respect. Daar heb je alleen maar verachting voor. Hoe kan het nu, dat men toen de Farizeeërs niet verachtte maar met respect en eerbied bejegende? Vond met huichelarij toen niet zo erg? Iedereen voelt wel aan dat we de oplossing niet in die richting moeten zoeken. Er is geen tijd en geen cultuur geweest, waarin huichelarij als iets positiefs ervaren werd.

Dat was ook in de tijd van het Nieuwe Testament niet het geval.

Hebben de mensen dan niet doorgehad dat de Farizeeërs huichelaars waren? Dat komt er dichter in de buurt. Maar als we niet meer weten te zeggen, hebben we er toch nog niet een goed zicht op en blijft het allemaal ver van ons bed.

Huichelaars

Wanneer de Here Jezus de Farizeeërs huichelaars noemt, vatten we dat automatisch op in deze zin, dat de Farizeeërs zich opzettelijk mooier voordeden dan ze waren. In ons nederlandse spraakgebruik is een huichelaar iemand die doet alsof. In jouw nabijheid doet hij alsof hij je aardig en sympathiek vindt, maar hij meent er geen barst van. Zodra je uit zicht bent, zegt hij de meest lelijke dingen over je en breekt hij je tot de grond toe af. En op godsdienstig gebied is een huichelaar voor ons iemand die zegt dat hij in God gelooft en zich heel vroom voor doet, maar er in werkelijkheid niets van meent.

Als de Here Jezus de Farizeeërs als huichelaars typeert, vullen we dat onmiddellijk zo in. Dan denken we: de Farizeeërs waren dus mensen die niet meenden wat ze zeiden. Wat ze de mensen voorhielden, lag mijlenver verwijderd van wat ze werkelijk dachten. En natuurlijk kunnen we dan alleen maar verachting voor hen hebben.

Maar bij deze invulling komen we toch in de problemen. Natuurlijk zullen er wel eens Farizeeërs geweest zijn van wie gold dat hun vroomheid alleen

maar schijn was, een lege façade.

Maar de Here Jezus heeft het niet over enkele op zichzelf staande gevallen.

Hij spreekt de Farizeeërs als groep aan (zie b.v. Matth. 23). Volgens Hem is een Farizeër per definitie een huichelaar, een hypocriet.

Moeten we dus aannemen dat elke Farizeër bewust de mensen voor het lapje hield en niets meende van al zijn vrome woorden?

Dat ligt natuurlijk niet erg voor de hand. Het klopt ook niet met de realiteit. Kun je van Paulus in de tijd vóór zijn bekering, toen hij een volbloed Farizeër was, zeggen dat hij toneel speelde en dat zijn godsdienstige ijver en fanatisme niet oprecht gemeend waren? Geen sprake van. Alles wat hij toen zei en deed, deed hij uit volle overtuiging. Hij stond daar ten volle achter. Hij was er echt van overtuigd dat hij God een dienst bewees. En als je kennis neemt van de rabbinistische literatuur, krijg je eenzelfde beeld. De schriftgeleerden en Farizeeën die je daar tegenkomt, zijn helemaal geen toneelspelers. Ze komen op de je af als mensen die heel oprecht zijn in hun vroomheid en er eerlijk van overtuigd zijn dat ze God dienen (zie bijv. Hand. 22:3).

Zadok

Ik geef daarvan één voorbeeld: rabbi Zadok. Hij was een lid van het Sanhedrin in de dagen van Jezus en heeft Hem mee ter dood veroordeeld. Rabbi Zadok was ervan overtuigd, dat het vroeg of laat eens tot een bloedige botsing zou komen tussen Joden en Romeinen. Dat zou dan volgens hem een straf van God zijn over de afval van het volk. In een poging die dreigende catastrofe te voorkomen begon hij tijdens het optreden van Jezus een persoonlijke vasten-actie.

Hij vastte twee dagen per week om daardoor God te vermurwen het onheil over Jeruzalem af te wenden. Deze vasten-actie heeft hij 30 jaar lang volgehouden. Ze heeft diepe indruk gemaakt op het volk.

Natuurlijk heeft Zadok dat echt gemeend. Anders houd je zo iets geen 30 jaar vol. Hij stond er met heel zijn overtuiging achter. En als je zo iets leest, kun je je ook voorstellen dat de Farizeeërs bij het volk in hoog aanzien stonden en dat er met respect over hen gesproken werd.

Deze rabbi heeft model gestaan voor de gelijkenis van Jezus over de Farizeër en de tollenaar. Maar Jezus geeft geen blijk van bewondering. Integendeel. Hij benadrukt dat de Farizeër door God wordt afgewezen (Luc. 18:9-14). Dat moet bij de mensen die

het hoorden, als een bom ingeslagen zijn.
Was die man een huichelaar? Was het alleen maar toneelspel van hem? Natuurlijk niet. Er klinken vandaag dan ook steeds meer stemmen die zeggen: het Nieuwe Testament doet de Farizeeën geen recht. Het schuift de Farizeeën dingen in de schoenen die niet kloppen en nergens op slaan.
Is dat zo? Heeft Jezus zich op de Farizeeën verkeken?
Die suggestie kunnen we niet aanvaarden. Toch is het ook duidelijk, dat we de Farizeeën niet als notoire bedriegers mogen doodverven. Dat betekent dat er nog maar één andere mogelijkheid is, namelijk dat het woord hypocriet, huichelaar, in de mond van Jezus een andere betekenis heeft dat in ons nederlandse spraakgebruik.

Wetteloos

Als we die mogelijkheid onderzoeken, blijkt dat inderdaad het geval te zijn. Het woord hypocriet is een grieks woord en betekent: toneelspeler. In het grieks kan het ook in negatieve betekenis gebruikt worden: iemand die doet alsof, een bedrieger, een huichelaar. Maar in de joodse wereld kreeg het woord een andere betekenis. In de Septuagint (de griekse vertaling van het Oude Testament) heeft het woord niets uit te staan met je anders voordoen dan je bent.
Daar is het het tegenovergestelde van de HERE vrezen. Het is: je niet aan zijn wetten houden. Het is daar een synoniem van: wetteloze, goddeloze (Job 34:30; 36:13; Sir. 32:15; 33:2).
Tegen de achtergrond van die betekenis in de Septuagint moeten we de woorden van Jezus lezen. Als Hij de Farizeeën en schriftgeleerden hypocrieten, huichelaars, noemt, wil Hij daar niet mee zeggen dat hun vroomheid niet subjectief eerlijk is, maar dan wil Hij daarmee zeggen dat hun vroomheid – die heus wel echt gemeend is – zelf tegen Gods wet ingaat. Dat is dus heel ingrijpend. De wetgeleerden waren voortdurend bezig met Gods wet. Die plozen ze na en die overdachten ze. Ze baseerden er allerlei bepalingen op voor het dagelijkse leven. Maar heel die activiteit, waar ze zelf helemaal achterstonden en waarmee ze oprecht meenden God te dienen, ging ten diepste tegen Gods wet in.
Een radicaler kritiek is niet denkbaar. Iemand als Paulus heeft dat na zijn bekering ook scherp leren zien. Ik dacht in die tijd dat ik bezig was een behoorlijk kapitaal bijeen te sparen op mijn godsdienstige bankrekening bij God, schrijft hij. En ik had niet door dat ik met al mijn godsdienstigheid hoe langer hoe verder in de rode cijfers terecht kwam (Fil. 3:4 v.v.).
De spits van Jezus' kritiek is dus niet: jullie doen alleen maar alsof. Maar: jullie vroomheid zelf staat haaks op Gods wet.
Dat kan dus. Iemand kan er zelf ten volle van overtuigd zijn God te dienen en rekening te houden met Gods

Woord, terwijl hij in feite vierkant tegen dat Woord van God ingaat, niet maar op onderdelen of ten aanzien van specifieke punten, maar in de totaliteit van zijn leven.

Rijstijl en weg

Laat ik dat met een voorbeeld proberen te verduidelijken.
U moet naar een belangrijke vergadering in Amsterdam. U stapt in uw auto en gaat op weg. Maar op de een of andere manier heeft zich in uw hoofd vastgezet dat de vergadering in Rotterdam is. En in plaats van de weg naar Amsterdam neemt u dus de weg naar Rotterdam. Onderweg rijdt u precies volgens de regels. U rijdt niet door rood. U vergeet niet richting aan te geven. U haalt niet op onverantwoorde wijze in. U overschrijdt de snelheidslimiet niet. U houdt goed afstand. Kortom, aan uw rijstijl mankeert niets. Maar dat brengt u niet waar u wezen moet, want u zit op de verkeerde weg.
Precies zo stond het met de Farizeeën en schriftgeleerden. Die wisten natuurlijk nog best een heleboel goede en zinnige dingen te zeggen en te doen. Alleen maar: het bracht hen niet waar ze wezen moesten, want ze zaten niet op de goede weg. Het kader waarin het stond, deugde niet.
Dat bedoelt Jezus als Hij zegt: wat ze zeggen, doet dat en onderhoudt dat, maar doet niet naar hun werken (Matth. 23:3). Met andere woorden: houd je maar aan hun rijstijl en aan de aanwijzingen die ze daarvoor geven. Maar volg hen niet, want ze zitten helemaal op het verkeerde spoor. Alles wat zij zeggen, doet dat, zegt Jezus tot de scharen en zijn discipelen. Dat klinkt heel absoluut, maar zo is het natuurlijk niet bedoeld. Want Christus heeft zelf ook meer dan eens ingrijpende kritiek gehad op wat de schriftgeleerden zeiden (Matth. 16:12; 23:16 v.v.). Om het beeld nog even vast te houden: er zaten wel goede dingen in hun rijstijl, maar ook die was niet helemaal vlekkeloos. Dat moeten we bij deze woorden van Jezus wel in rekening brengen.
Maar voorzover de schriftgeleerden Mozes laten spreken, moeten ook de discipelen naar hen luisteren. Want dan hebben ze niet te maken met de schriftgeleerden, maar met Mozes, met het Woord van God. Dat is ook vandaag nog een belangrijk gegeven. Je kunt – terecht – diepgaande bezwaren hebben tegen het rooms-katholieke leersysteem en tegen de positie van de paus. Maar op de momenten waarop de paus de Schrift laat spreken, hebben we maar te doen wat hij zegt. Niet omdat de paus het zegt, maar omdat de Schrift het zegt.

(wordt vervolgd)

Kerknieuws

Centrale Diaconale Conferentie

Uithodiging voor de Centrale Diaconale Conferentie van de Ned. Geref. Kerken.

Op zaterdag 2 november zal in Wezep de jaarlijkse Centrale Diaconale Conferentie worden gehouden. In de ochtendvergadering zal het onderwerp zijn *Toerusting van diakenen*.
Ds. W. Smouter, predikant van de Ned. Geref. Kerk van Rijswijk, hoopt een inleiding te houden met als titel: 'Wie diaken wil zijn, moet discipel worden'.
Ds. K.T. de Jonge, predikant van de Ned. Geref./Chr. Geref. Kerk van Almere, zal het onlangs verschenen boek 'Zichtbare liefde tot Christus; Het diaconaat in de gemeente' presenteren.

Dit is een onder redactie van D. Koole tot stand gekomen handreiking aan diakenen, voortgekomen uit een initiatief van de deputaten voor algemene en maatschappelijke aangelegenheden der Chr. Geref. Kerken. Hieraan is ook meegewerkt door ds. K.T. de Jonge en de heer C. Huizinga.
De middagvergadering zal geheel voor onze Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk gereserveerd worden. U zult door bestuursleden en medewerkers van de Stichting weer volop ingelicht worden over het werk, de plannen en de financiën.

Plaats: kerkgebouw Zuiderzeestraatweg 503, 8091 CN Wezep.

Aanvang: 10.00 uur, van 9.30 uur af wordt u ontvangen met koffie.

Leiding: de heer C. Huizinga, voorzitter van het CDC.

De lunch wordt verzorgd en in verband daarmee vraagt de diaconie van Wezep u u tijd op te geven bij: de heer Z. Kroes, Klimopstraat 44, 8091 VN Wezep. Tel.: 05207-2373.

Het Centrale Diaconale Comité zoekt u per deelnemer f 15,- over te maken op: postgiro 2827366, t.n.v. penningmeester CDC v.d. Ned. Geref. Kerken te Amersfoort.

Stichting Emeritaatsvoorziening 'SEV'

De najaarsvergadering met de kerken zal dit jaar worden gehouden op zaterdag 16 november 1991 in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht. Aanvang 10.30 uur.

Ned. Geref. Kerk van Eindhoven

Het scribaat berust thans bij de heer

A. Valstar, Ministerlaan 35, 5631 NA Eindhoven. Tel.: 040-818650.

Ned. Geref. Kerk van Alphen aan den Rijn

De preekvoorziening wordt thans verzorgd door mevr. M.A.J. Geerse-v.d. Putten, A. de Jongstraat 45, 2401 KS Alphen aan den Rijn. Tel.: 01720-39266. Een en ander betreft een mutatie op de desbetreffende gegevens in het Informatieboekje 1991.

Ned. Geref. Kerk van Assen

Het scribaat berust thans bij de heer A. Telgenhof, postbus 859, 9400 AW Assen. Tel.: 05920-47757.

Ned. Geref. Kerk van Heerde

Op zondag 13 oktober a.s. om 19.00 uur zal ds. D.A. Lagewaard zijn intrede doen als predikant van de gemeente Heerde, nadat hij in de morgendienst bevestigd is door ds. W.J. v.d. Linde, predikant te Ede.

Beide diensten zullen plaatsvinden in het kerkgebouw van de Chr. Geref. Kerk, Acacialaan 45 te Heerde.

Examen regio Utrecht

Drs. G. Bronsveld, Nieuwe Kamp 8 te Utrecht, is op 19 september jl. met goed gevolg geëxamineerd door de regio Utrecht, bijkijns mededeling van de N.G.K. van Amersfoort. Zijn tel.nr. is: 030-719649.

Ned. Geref. Kerk van Nijmegen

Een vraag uit Nijmegen

Tussen Arnhem/Ede enerzijds en Eindhoven/Maastricht anderzijds ligt Nijmegen, waar ook een Nederlands Gereformeerde Kerk samenkomt. Het is een streekgemeente, waarvan sommige leden door zekere bindingen hier blijvend hun thuis gevonden hebben en anderen i.v.m. studie of detachering tijdelijk, voor enkele jaren, in onze universiteitsstad verblijven.

Het ledental is niet groot, maar wel groeiend. Wij mogen en kunnen als kerk het evangelie present stellen in de stad en in de studentenwereld. Mede door onze presentatie aan de universiteit heeft een in verhouding groot aantal studenten zich bij ons aangesloten. Zij zijn zeker niet de minst actieve gemeenteleden.

Maar wij ontdekten ook dat enkele NG-kerkleden zich in Nijmegen ophouden zonder dat wij van hun verblijf alhier op de hoogte zijn. Als deze leden 's zondags niet in Nijmegen aanwezig zijn, dan nog menen wij in de week iets voor hen te kunnen betekenen. Er is bijvoorbeeld een bloeiende jeugdvereniging/studentenkring, een bijbelkring, een eetgroep voor kamerbewoners, contact met andere jongerenorganisaties. Onze kerkdiensten worden gehouden in de sfeervolle kapel van de zusters Ursulinen aan de Scheidingsweg in Nijmegen-Zuid.

En nu de vraag:

Wij vragen NG-leden die in Nijmegen studeren of werken zich bij ons te melden, zodat wij in ieder geval van

hun aanwezigheid op de hoogte zijn. Een (tijds) informatie bovendien door de betreffende kerkeraden is zeker niet overbodig.

In afwachting, met hartelijke groet, G. Wever, Malvert 66-73, 6538 EL Nijmegen, tel. 080-440120.

J. van der Waals, Lankforst 11-11, 6538 GA Nijmegen, tel. 080-442653.

Bijzondere Spanje-avond

RIJSWIJK/BARENDRECHT – Binnenkort hopen zowel ds. Sanz als ds.

Cerni aanwezig te zijn op informatie-avonden, die de Spanje-commissie van de kerk van Rijswijk belegt.

Zoals bekend wordt via deze Commissie hulp geboden in de vorm van literatuur aan christenen in de Spaanstalige wereld. Meestal is dat werk ver weg en dus vrij onbekend. Op 31 oktober (Rijswijk) en 1 november (Barendrecht) is er echter gelegenheid om beide predikanten persoonlijk over hun werk te horen.

Ds. Juan Sanz uit Madrid is uitgenodigd om te vertellen over zijn werk voor het Spaanstalige tijdschrift 'Estandarte de la Verdad' (Banier der waarheid). In ruim 15.000 exemplaren vindt dit blad vooral aftrek in Latijns Amerika.

Ds. Ricardo Cerni uit Barcelona keerde onlangs terug van een reis door datzelfde Latijns Amerika, samen met br. F.J. Kerkhof. Hij zal vertellen over ontmoetingen in kleine protestantse gemeenten in de meest diverse landen van het Spaanstalige werelddeel. Hoe christelijke kerken overeenind blijven tussen armoede en corruptie, als een minderheid in een wereld die in naam Rooms Katholiek is.

Op donderdagavond 31 oktober in de Ned. Geref. Kerk, Oranjelaan 61 te Rijswijk; op vrijdagavond 1 november in de Ned. Geref. Kerk, Dorpsstraat 178a te Barendrecht.

Ned. Geref. Kerk van Groningen

Het scribaat berust bij de heer K.T. Meijer, postbus 2218, 9704 CG Groningen. Tel.: 050-424179.

Ontmoetingsdag Interserve v/h BMZG op 2 november a.s.

Op zaterdag 2 november 1991 zal in de Reformatorische Bijbelschool te Zeist de tweede ontmoetingsdag van dit jaar worden gehouden.

Het thema voor de dag is: 'DE UITDAGING VAN DE WERELDGODSDIENSTEN VOOR DE ZENDING'. Dit thema wordt ingeleid door Dr. Pradip Das, een theoloog uit India, die missionaire arbeid in zijn eigen land heeft verricht, maar nu voor studie in Engeland verblijft.

Interserve-medewerkers Arend en Francien Huttinga, die verschillende jaren in het Midden-Oosten en Noord-Afrika werkten, zullen het onderwerp belichten vanuit de context van de Islam.

De dag zal afgesloten worden met een film uitgebracht door 'Open Doers', nl. 'Bamboe in de winter'.

Een bijzonder aangrijpende film over de Evangelieverkondiging in China. De dag begint om 10.00 uur (met koffie om 9.30 uur) en eindigt rond 15.30 uur.

Er zal een speciaal programma zijn voor kinderen van 4 jaar en ouder. Ieder wordt verzocht een lunchpakket mee te nemen; voor soep, koffie en thee zal worden gezorgd.

Voor nadere informatie over deze dag en over vervoer van het station Driebergen/Zeist kunt u zich wenden tot het secretariaat: Krakelingweg 10a, 3707 HV Zeist, tel. 03404-13741.

Kalender

1991

26 oktober Regionale Ontmoetingsdag Chr. Geref.-Ned. Geref. te Leeuwarden

1992

4 april Ouderlingenkonferentie Chr.

Geref.-Ned. Geref. te Emmeloord

11 april Landelijke Ontmoetingsdag te Barneveld

*In goede machten liefderijk geborgen
verwachten wij getroost wat komen mag.
God is met ons des avonds en des morgens,
is zeker met ons elke nieuwe dag.*

Dietrich Bonhoeffer

Verdrietig delen wij u mee dat mijn lieve, zorgzame man, onze vader en opa

JAN TER WEE

in vrede is gestorven.

★ Zwolle, 9 januari 1915

† Arnhem, 22 september 1991

Genietend van dit leven, hoopte hij op het eeuwige leven.

Arnhem: G.M.J. ter Wee-Heukels
Oosterbeek: Gert ter Wee
Tineke ter Wee-Kamphuis

Zwolle: Olga Visser-ter Wee
Govert Visser
Gerard en Marije

Arnhem: Trude Feuilletau de Bruyn-ter Wee
Roland Feuilletau de Bruyn
Shulamith

Jan Vethstraat 5,
6813 HJ Arnhem.

De begrafenis heeft op 26 september te Arnhem plaatsgevonden.

Zondag 1 H.C.

De Heere heeft op Zijn tijd, voor ons geheel onverwachts, uit ons midden weggenomen mijn geliefde man, onze vader en grootvader

JAN ELBERT SPRONG

op de leeftijd van 60 jaar.

Leerdam: N. Sprong-van der Mark
Leerdam: J. Bron-Sprong
B. Bron
Karianne en Christiaan
Leerdam: J.M. Bel-Sprong
J.A. Bel
Sanne
Leerdam: J.E. Sprong

4143 BZ Leerdam, 28 september 1991
Dobbenstraat 11

De teraardebestelling heeft plaatsgevonden op donderdag 3 oktober.

Met ontroering nam de kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Leerdam kennis van het plotseling overlijden van zijn ambtsbroeder

J.E. SPRONG

in de leeftijd van 60 jaar.

Met grote dankbaarheid gedenken wij het vele werk dat hij jarenlang in en voor onze gemeente heeft verricht. Hij was een zeer gewaardeerd ouderling en een vriend voor de jeugd, aan welke hij op catechisaties en verenigingen met alle liefde van zijn hart het Evangelie heeft doorgegeven.

De HERE zij zijn vrouw en kinderen zeer nabij.

Namens de kerkeraad,
Drs. P. Veldhuizen, praeses
A.L. de Bok, 2e scriba

Leerdam, 28 september 1991

Medewerker a.d. universiteit (25 j.) zoekt

woonruimte

in Leiden of directe omgeving; huurprijs tot f 600,-.

Reacties naar: R.J. Heetebrij
p/a Zuidwoldigerweg 4
7908 AD Hoogeveen
Tel.: 05280-69288

Onbevredigend werken – 't gevoel hebben er niet helemaal bij te kunnen in uw (ambtelijke) gesprekken...

- 't idee hebben net even de brug niet over te komen in uw gesprekken...
- denken met uw geloofsvrijheid de medemens niet te kunnen raken...

Omgangskunde

is het weten, begrijpen en vooral aanvoelen hoe een (buitenkerkelijk) medemens 'in de wereld staat'. Daar heeft iedereen **bij een ander** een heel goede kijk op.

Het is tevens weten hoe u mondeling op de juiste manier op dit beeld van in de wereld staan dient te reageren, om te laten merken dat u een ander begrijpt en om manipulatie en negatieve nawerking te voorkomen.

Vraag inlichtingen of een folder over de cursus 'Omgangskunde'.

Adviesbureau drs. F.P. Vink

Tel. 08385-50708

Lid Ned. Instituut voor Psychologen

Ds. van Maasschool Wapenveld
Flessenbergerweg 39

Het bestuur van bovengenoemde basisschool vraagt per 10 februari 1992

een groepsleerkracht m/v

Het gaat om een tijdelijke benoeming wegens zwangerschapsverlof (met kans op vaste aanstelling).

We zoeken een collega die:

- met overtuiging de identiteit van de school uit wil dragen
- lid is van de Ned. geref. kerk
- wil volstaan met een tijdelijke baan van 30 uur per week
- inzetbaar is voor alle groepen
- vanaf 10 feb. wil zorgen voor de jongste kleuters

Wil je meer weten over onze school, bel dan 05206-78649/78278, of kom zelf even kijken.

Sollicitatiebrieven kunnen graag voor 23 oktober gericht worden aan de voorzitter van het bestuur, Dhr. W. van Ommen, Hullenweg 1a, 8191 LB WAPENVELD